

№ 1-2, 2021

Спецвипуск

ВОДНЕ ГОСПОДАРСТВО УКРАЇНИ

Сіверсько-
Донецьке
БУВР

Час рікою пливе, і з цим годі й сперечатися, адже люди здавна асоціюють час із водою. Є різні ріки, й часи бувають різними: коли буремними, коли спокійними, тихими. Однак незмінним залишається їх плін. Час і ріка — дві чи не найважливіші категорії у професійному житті працівника водного господарства. Вчасно ухвалене рішення, оперативно вжиті заходи здатні врятувати від біди тисячі людей, відвести небезпеку нестачі води від цілого регіону, часом ціною неймовірних інтелектуальних і фізичних зусиль.

60 років — небагато й немало, проте, напевно, кожен день цього часового проміжку закарбований у пам'яті працівників Сіверсько-Донецького басейнового управління водних ресурсів, адже це люди, для яких «водник» — не просто професія, а захоплення, поклик душі й саме життя. Завжди заряджені ідеями, маючи прогресивні думки і свіжий погляд на застарілі проблеми, вони гідно долають труднощі й перепони на своєму шляху і разом радіють перемогам, як одна велика родина, що виховала не одне покоління відданих своїй справі фахівців. Ці люди об'єднані спільною метою, тож просто приречені на успіх.

Колектив Центру підвищення кваліфікації працівників водного господарства та редакція журналу «Водне господарство України» вітають працівників Сіверсько-Донецького басейнового управління водних ресурсів з ювілеєм. Нехай теплі слова визнання і щирої подяки, що лунають з нагоди свята, сповнюють наснаги і надихають на нові звершення!

Науково-популярний журнал "Водне господарство України". Видається з березня 1996 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації від 06.02.2020, КВ № 24386-14226.

Засновник: Трудовий колектив редакції журналу "Водне господарство України". Видавець: Центр підвищення кваліфікації працівників водного господарства. Періодичність випуску – один раз на два місяці.

ISSN 2707-0263

© Водне господарство України. Адреса редакції: 03035, м. Київ, вул. Солом'янська, 1, кімн. 627.
Тел.: 248-81-14, 248-70-38, 248-81-20, тел./факс: 248-81-20, E-mail: vodacpk@gmail.com

Надруковано в друкарні "РВС-ПРИНТ". Адреса: 04112, м. Київ, вул. О. Телізи, 4. Замовлення № 376. Наклад 300 прим.

ДЛЯ СІВЕРСЬКО-ДОНЕЦЬКОГО БАСЕЙНОВОГО УПРАВЛІННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ 2021 РІК – ЮВІЛЕЙНИЙ – НАМ ВИПОВНЮЄТЬСЯ 60 РОКІВ!

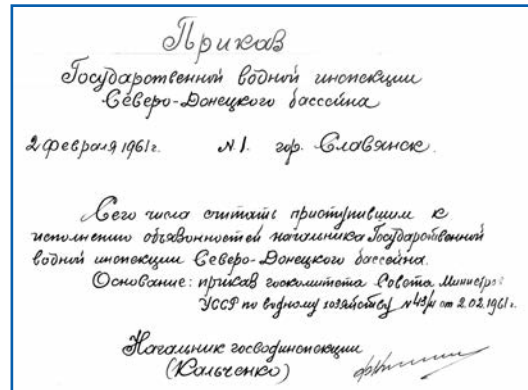
2 лютого 1961 року в Слов'янську розпочала свою діяльність Державна водна інспекція басейну річки Сіверський Донець.

Протягом шести десятиліть змінювалися назви і функціональні повноваження, реорганізовувалась структура, разом із тим ми удосконалювалися, долали труднощі й раділи успіхам.

Нам є чим пишатись! Нам є чого прагнути! Нам є чого досягати!

Сіверсько-Донецьке басейнове управління водних ресурсів сьогодні – це висококваліфікована команда фахівців водної сфери, об'єднана спільною метою – досягнення доброго екологічного стану вод, який відповідає європейським вимогам.

60-річний ювілей – час не лише підсумовувати те, що вже зроблено, а й упевнено крокувати вперед у майбутнє, працюючи на перспективу.

Ювілей як імпульс до розвитку

Історію управління створюють фахівці, які протягом цих років передавали знання та вміння, забезпечуючи неперервність у формуванні професійного потенціалу, щоб і сьогодні на сучасному етапі гідно виконувати державні функції з управління водними ресурсами вже за європейськими стандартами.

Щиро вдячний усім, хто присвячує свої сили, знання та вміння збереженню водних ресурсів сході України. Бажаю подальших професійних звершень на благо водної сфери заради процвітання нашої держави!

Валентин ШЛІХТА,

Голова Державного агентства водних ресурсів України

Сіверсько-Донецьке басейнове управління водних ресурсів відзначає свій 60-річний ювілей, маючи в арсеналі передовий досвід і вагомі досягнення у сфері управління водними ресурсами басейну Сіверського Дінця – основної водної артерії сходу України.

Саме в басейні Сіверського Дінця уперше серед річкових басейнів України було розпочато виконання діагностичного моніторингу за новим законодавством та європейськими вимогами.

Важливим кроком впровадження європейських підходів до моніторингу вод в Україні стало облаштування сучасної лабораторії для визначення хімічного стану масивів поверхневих вод за стандартами Європейського Союзу.

Оновлена лабораторія моніторингу вод Східного регіону відтепер має значно розширені функціональні можливості для дослідження українських водойм за новими європейськими вимогами та моніторингу реальних загроз і потенційних ризиків у сфері екологічної безпеки вод на сході України.

Одним із перших в Україні розпочато й розроблення Плану управління річковим басейном Дону – стратегічного документа для реалізації основної мети Водної Рамкової Директиви ЄС – досягнення доброго екологічного стану вод. Наразі із залученням національних та міжнародних експертів уже виконано опис річкового басейну, аналіз антропогенних впливів, визначення охоронних зон, економічний аналіз водокористування в районі басейну річки Дон, опрацьовуються інші розділи.

За європейським прикладом уперше в Україні Сіверсько-Донецьким БУВР започатковано і святкування Дня річки. Цього року День Сіверського Дінця відзначатиметься вже у 15-те. Наразі це масштабна екологічна акція, що проводиться у кількох форматах для широкого кола громадськості та різних верств суспільства, маючи на меті підвищення екологічної свідомості населення, зокрема дітей та молоді, виховання дбайливого ставлення до водних ресурсів сходу України. На це спрямована і значна еколого-просвітницька робота з юнацтвом протягом усього року.

І сьогодні наш колектив продовжує сумлінно виконувати своє основне завдання із забезпечення населення і галузей економіки водою, покращення екологічної ситуації у суббасейнах Сіверського Дінця та нижнього Дону на території Харківської, Донецької і Луганської областей – маловодного і вкрай навантаженого регіону України. Попри всі виклики сучасності, ми спрямовуємо набутий досвід на досягнення доброго екологічного стану вод на благо нинішніх і майбутніх поколінь.

Сергій ТРОФАНЧУК,
начальник Сіверсько-Донецького басейнового управління водних ресурсів

Історію творять люди

КОЛЕКТИВ СІВЕРСЬКО-ДОНЕЦЬКОГО БАСЕЙНОВОГО УПРАВЛІННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ

СІВЕРСЬКИЙ ДОНЕЦЬ – ЖИТТЕДАЙНА АРТЕРІЯ ДОНБАСУ

Сіверський Донець бере свій початок на південному схилі Середньоруської височини, біля с. Подольхи Прохорівського району Белгородської області. Витоки розташовані на відмітці понад 200 м над рівнем моря. Впадає в р. Дон на 218 км від гирла біля смт Усть-Донецьке на території Ростовської області, а в середній своїй течії перетинає Харківську, Донецьку і Луганську області.

Загальна довжина Сіверського Дінця становить 1053 км, із них на території України – 723 км, зокрема в межах Харківської області – 375 км, Донецької області – 95 км, Луганської області – 253 км.

Площа басейну Сіверського Дінця – 98,9 тис. км², в межах України – 54,54 тис. км².

Згідно з гідрографічним та водогосподарським районуванням території України басейн Сіверського Дінця належить до району басейну р. Дон. На заході він межує з басейном Дніпра, а на півдні – з басейном річок Приазов'я.

Сіверський Донець – головна водна артерія сходу України, четверта за величиною річка нашої держави, права і найбільша притока Дону

У басейні Сіверського Дінця налічується понад 3000 річок та струмків, із них 425 мають довжину понад 10 км.

Специфіка басейну

З другого півріччя 2014 року частина суббасейнів Сіверського Дінця та нижнього Дону в межах Донецької та Луганської областей перебувають на тимчасово окупованій території у зв'язку з проведенням у регіоні АТО та ООС.

Загалом на підконтрольній Україні території, включно з незмінною в межах Харківської області, у суббасейні Сіверського Дінця лишається 87% площі водозбору, або 47,5 тис. км² та 539 км русла Сіверського Дінця (75% русла річки із загальної довжини по Україні).

У суббасейні нижнього Дону (виключно на території Луганської області) розташовані верхів'я р. Тузлов (2 км) та її приток – Велика Кріпка (18 км), Правий (3 км) та Середній Тузлов

Русло Сіверського Дінця у Донецькій області повністю знаходиться на підконтрольній території. Площа водозбору на підконтрольній території з 8,01 тис. км² зменшилась до 7,5 тис. км². На тимчасово окупованій території залишились витoki річок Кривий Торець та Бахмутка.

По Луганській області територія басейну Сіверського Дінця зазнала найбільших змін: площа басейну на підконтрольній території зменшилась з 25,3 до 18 тис. км², на тимчасово окупованій території залишилось русло Сіверського Дінця від с. Світличне (406 км від гирла) до кордону з Ростовською областю (РФ) (222 км від гирла), а також басейни правих приток: річок Лугань, Луганчик, Велика Кам'янка та Кундрюча.

Характерна ознака басейну Сіверського Дінця – нерівномірність розподілу стоку за високої щільності населення та значної скупченості промисловості

скупченості промисловості в басейнах правих приток: річок Уди (Харківська область), Казенний Торець та Кривий Торець, Бахмутка (Донецька область), Лугань, Велика Кам'янка та Кундрюча (Луганська область).

Сіверський Донець є основним джерелом водопостачання регіону, з якого забирається понад 1,1 км³ води (85% забору з поверхневих джерел та 80% загального забору по басейну). Безповоротне використання води з поверхневих водних об'єктів у басейні близько 600 млн м³ на рік, у т. ч. за рахунок міжбасейнового перекидання стоку до басейну річок Приазов'я в Донецькій області.

Одним із важливих чинників, які також визначають специфіку суббасейну Сіверського Дінця в межах України, є нерівномірність розподілу стоку по його довжині: основні регулятори стоку – Печенізьке та Оскільське водосховища розташовані у Харківській області, тоді як основні та найбільші руслові водозабори розташовані на ділянці р. Сіверський Донець у Донецькій області (забір у канал Сіверський Донець – Донбас РУЕК КП «Компанія «Вода Донбасу», ПАТ «Донбасенерго» СО «Слов'янська ТЕС») та питний водозабір КП «Попаснянський районний водоканал» для потреб Луганської області.

Склад водогосподарського комплексу

Басейн Сіверського Дінця – це надзвичайно складна і чутлива екологічна система, сформована нерівномірно розвиненою гідрографічною мережею, зі складним водогосподарським комплексом та розгалуженою системою каналів для міжбасейнового перекидання стоку у маловодні райони, магістральних водоводів, ставків і водосховищ для створення необхідних для використання запасів води.

За запасами водних ресурсів територія басейну Сіверського Дінця (через своє географічне положення та кліматичні особливості) належить до маловодних регіонів, де забезпеченість потреби у воді на кожного мешканця утричі менша, ніж у середньому по Україні. При цьому басейн Сіверського Дінця вважається одним із найбільш напружених серед основних басейнів держави через високу щільність населення та розвинений агропромисловий комплекс.

До складу водогосподарського комплексу басейну Сіверського Дінця входять:

- Печенізьке водосховище на р. Сіверський Донець (об'єм – 383 млн м³) – основне руслорегулююче водосховище комплексного призначення, яке використовується для забезпечення питного водопостачання м. Харкова та підтримання водності Сіверського Дінця на нижче розташованих ділянках;

- канал Дніпро – Донбас (пропускна здатність – 120 м³/с) – споруджений

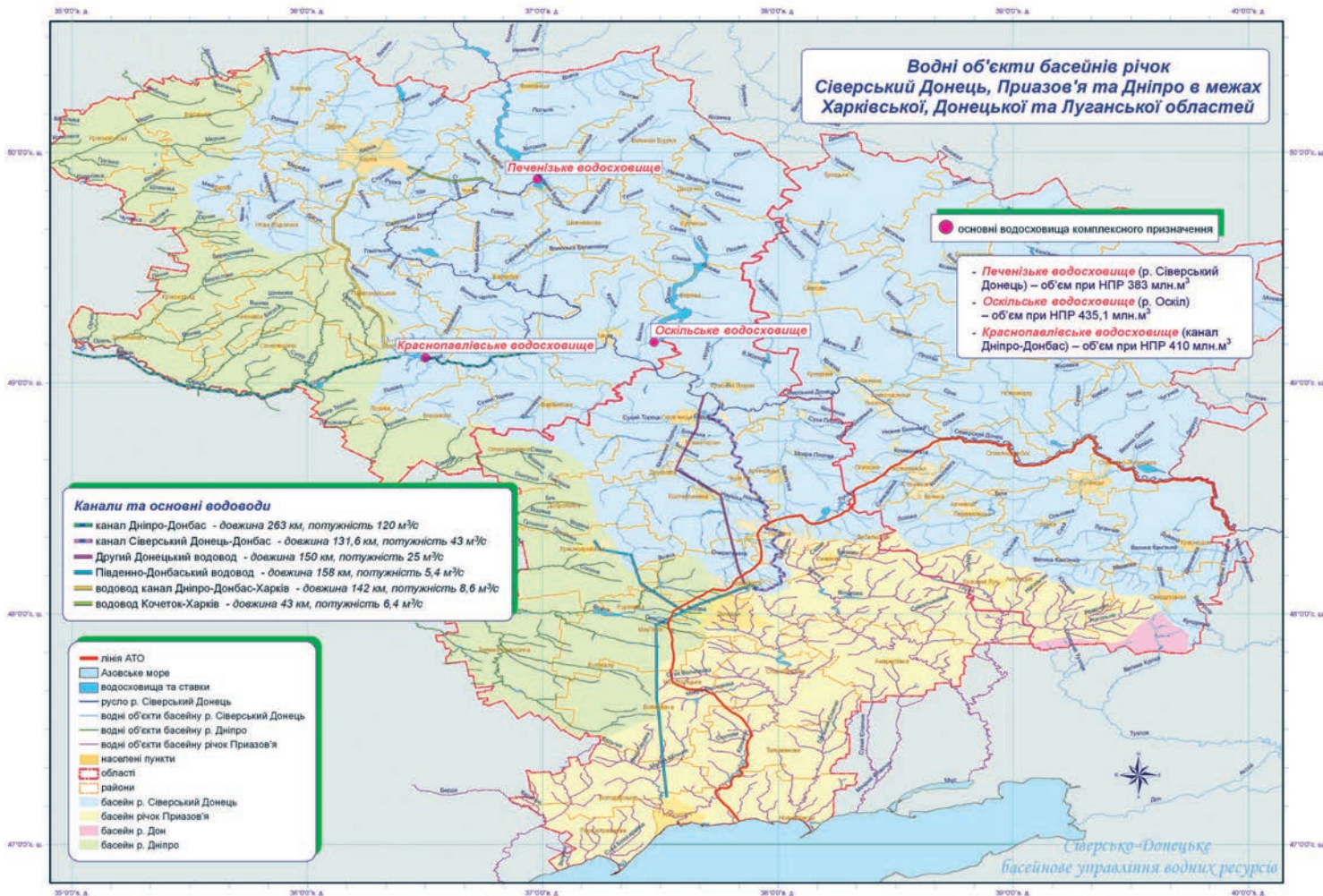
(3,9 км), які на сьогодні повністю знаходяться на тимчасово окупованій території.

Басейн Сіверського Дінця вирізняється вираженою ліво-бічною асиметрією: лівобережна частина басейну становить 68%, правобережна – 32% його загальної площі.

Однією з характерних ознак басейну Сіверського Дінця в межах України є нерівномірність розподілу стоку за високої щільності населення та значної

скупченості промисловості в басейнах правих приток: річок Уди (Харківська область), Казенний Торець та Кривий Торець, Бахмутка (Донецька область), Лугань, Велика Кам'янка та Кундрюча (Луганська область).

За запасами водних ресурсів територія басейну Сіверського Дінця належить до маловодних регіонів, де забезпеченість потреби у воді на кожного мешканця утричі менша, ніж у середньому по Україні

для подолання дефіциту водних ресурсів у маловодних регіонах сходу України за рахунок міжбасейнового перекидання стоку Дніпра у басейн Сіверського Дінця і створення запасів води у Краснопавлівському водосховищі;

- Краснопавлівське водосховище (об'єм – 410 млн м³) – наливне водосховище комплексного призначення, яке використовується як джерело питного водопостачання населення м. Харкова та забезпечує 40% потреб водопостачання Харківської області;

- канал Сіверський Донець – Донбас (пропускна здатність – 43 м³/с, довжина – 131 км) – починається в районі Райгородської греблі (522 км від гирла р. Сіверський Донець) та завершується Верхне-Кальміуським водосховищем на північній околиці м. Донецьк; призначений для подачі води у маловодні райони Донецької області в басейні річок Приазов'я;

- Оскільське водосховище (об'єм – 435,1 млн м³) – здійснює багаторічне компенсуюче регулювання стоку р. Оскіл, забезпечуючи подачу води в канал Сіверський Донець – Донбас;

- Південно-Донбаський водогін (пропускна здатність – 5,4 м³/с, довжина – 158 км) – бере початок з каналу Сіверський Донець – Донбас в Ясинуватському районі біля с. Водяне і простягається до м. Маріуполь;

- Другий Донбаський водовід (пропускна здатність – 2,5 м³/с, довжина – 150 км) – джерелами забору є поверхневі та підземні води річки Сіверський Донець; бере початок біля с. Маяки Слов'янського району; використовується для водопостачання міст Слов'янська, Краматорська, Дружківки, Костянтинівки та Часового Яру;

- Західна фільтрувальна станція (с. Білогорівка) – є джерелом водопостачання Луганської області із забором води з річки Сіверський Донець (на 467 км від гирла); протяжність Магістральних водоводів становить 142 км з потужністю 3,5 м³/с.

За даними державного обліку водокористування у 2020 році в суббасейні Сіверського Дінця:

- прийнято звітів про використання водних ресурсів – 1033;
- забір води з природних водних об'єктів 1412 млн м³, у т. ч. поверхневої 1301 млн м³ (92%), підземної 111 млн м³ (8%);
- скид у поверхневі водні об'єкти здійснювали 171 водокористувач в об'ємі 793,5 млн м³, у т. ч. забруднених – 91 млн м³.

Використання водних ресурсів басейну Сіверського Дінця здійснюють понад 1200 водокористувачів. Щорічно з природних водних об'єктів басейну (поверхневих та підземних) забирається в середньому 1400 млн м³ води, зокрема безпосередньо з русла Сіверського Дінця – понад 1100 млн м³ води; скид зворотних вод становить понад 800 млн м³.

Забезпечення водою населення та галузей економіки в умовах дефіциту водних ресурсів у басейні Сіверського Дінця потребує якісних управлінських рішень щодо оптимального перерозподілу стоку річок з

урахуванням інтересів усіх учасників водогосподарського комплексу. Саме на це спрямовані зусилля колективу Сіверсько-Донецького басейнового управління водних ресурсів Державного агентства водних ресурсів України.

АНОМАЛЬНИЙ 2020 РІК: ВИПРОБУВАННЯ НА СТІЙКІСТЬ ЛЮДЕЙ І ПРИРОДИ

МАЛОВОДДЯ ЯК «НОРМА»: ЯК ЗБЕРЕГТИ Й ОПТИМАЛЬНО РОЗПОДІЛИТИ ДЕФІЦИТНИЙ РЕСУРС

Водогосподарська ситуація 2020 року виявилась складною і надзвичайно напруженою по всій Україні. Вперше за 120 років українські річки майже в усіх басейнах держави відчули відсутність «класичної» весняної повені. Цьому передували посушлива осінь 2019 року та майже безсніжна зима 2020-го.

У басейні Сіверського Дінця така ситуація, на жаль, спостерігається вже понад 20 років, за винятком 2003, 2006 та 2010 років, які відзначались незначним водопіллям. Тож фахівцям водної сфери проблемні питання маловоддя доводиться вирішувати тут щороку.

Погодні умови 2020 року виявились найбільш аномальними за кілька останніх десятиріч, як свідчать дані Харківського регіонального центру з гідрометеорології. Через критично низьку кількість опадів і відсутність снігозапасів передумови формування весняного водопілля торік були відсутні.

Проблемні питання дефіциту водних ресурсів фахівці-водники басейну Сіверського Дінця вирішують щороку

Сніговий покрив на території басейну Сіверського Дінця в зимовий період 2019–2020 років так і не утворився. У березні (в період формування весняного водопілля) середня водність річок басейну Сіверського Дінця та його приток становила лише 20–60% від норми, а вже у квітні порівняно з місячною нормою – усього 15–35%. Рівні води на більшості річок наблизились до мінімальних значень за багаторічний період спостережень, що вимірюється десятками років, а на окремих гідрологічних постах це понад 80 років!

Навіть за таких несприятливих гідрометеорологічних обставин у басейні Сіверського Дінця вдалось оптимально розподілити місцевий сток і накопичити ресурс у великих руслових водосховищах – Печенізькому та Оскільському. Це стало можливим виключно завдяки своєчасним управлінським рішенням фахівців-водників Сіверсько-Донецького басейнового управління водних ресурсів у поєднанні із злагодженими діями всіх учасників водогосподарського комплексу.

Враховуючи досвід попередніх років, коли працювати доводилося в умовах відчутного дефіциту водних ресурсів, заздалегідь було ухвалено правильні рішення. По-перше, режими основних акумуляторів річкового стоку басейну Сіверського Дінця –

Печенізьке водосховище

Оскільське водосховище

великих водосховищ, розташованих у Харківській області – коригувати оперативно, відповідно до зміни умов у регіоні (температури, опадів тощо). По-друге, вже упродовж аномально теплого зимового періоду водосховища поступово наповнювати, слідкуючи за умовами формування стоку на всіх водогосподарських ділянках та щоденно контролюючи рівні води по руслу р. Сіверський Донець у місцях водозаборів для питних та промислових потреб усього водогосподарського комплексу.

Так, уже 15 березня 2020 року Печенізьке водосховище, розташоване по руслу р. Сіверський Донець, було наповнене на 383 млн м³, або 100% від нормального підпірного рівня (НПР). Саме це водосховище забезпечує водою м. Харків та відповідає за підтримання водності річки в межах Харківської області, де розташовані руслові поверхневі водозабори промислових підприємств, таких як Зміївська ТЕС, Філія «Шебелинкагазвидобування» ПАТ «Укргазвидобування» тощо.

Оскільське водосховище, розташоване на р. Оскіл (велика ліва притока р. Сіверський Донець), є другим із двох основних регуляторів стоку в басейні Сіверського Дінця. Його вдалось максимально наповнити 28 березня 2020 року майже до проектних позначок – на 433,3 млн м³, або 99,6% від НПР (435,1 млн м³).

Починаючи з квітня 2020 року, впродовж маловодної літньої межени, це був єдиний доступний місцевий ресурс, завдяки перерозподілу якого підтримувалась водність Сіверського Дінця на ділянці протяжністю близько 200 км в межах Донецької і Луганської областей та забезпечувалися достатні рівні води в місцях водозаборів для потреб населення Донецької та Луганської областей: каналу Сіверський Донець – Донбас, КП «Попаснянський районний водоканал» та Слов'янської ТЕС ПАТ «Донбасенерго».

Отже, незважаючи на всі виклики сьогодення, а це і військові дії, і карантинні захо-

ди, і природні фактори, було ухвалено достатні та своєчасні управлінські рішення, щоб створити в басейні Сіверського Дінця необхідні запаси води для сталого функціонування водогоспо-

Завдяки своєчасним управлінським рішенням, чіткій координації дій учасників водогосподарського комплексу та підвищеній водовіддачі Печенізького та Оскільського водосховищ всі водокористувачі Харківської, Донецької та Луганської областей у 2020 році були забезпечені водними ресурсами без обмеження прав водокористувачів

дарського комплексу у маловодний період року, який у 2020-му, на жаль, розпочався раніше, ніж зазвичай.

Прийняття управлінських рішень щодо встановлення оптимальних режимів роботи водосховищ комплексного призначення здійснюється на засіданнях Міжвідомчої комісії, яка діє в басейні Сіверського Дінця понад 20 років та є зручною платформою для діалогу всіх учасників водогосподарського комплексу.

Узгоджені режими роботи водосховищ комплексного призначення та водогосподарських систем у суббасейні Сіверського Дінця затверджуються Державним агентством водних ресурсів України та є обов'язковими для дотримання з можливістю своєчасного коригування за погодженням із басейновим управлінням.

Накопичені у водосховищах ресурси дали можливість їх оптимального використання протягом маловодного періоду, зважаючи на те, що на більшості річок басейну, за консультативними прогнозами Харківського регіонального центру з гідрометеорології, очікувалась імовірність формування гідрологічної посухи (маловоддя) з можливими негативними наслідками для різних секторів економіки, населення і довкілля.

Саме ці обставини – дуже низька водність із наближенням до критеріїв маловоддя, відсутність опадів і зниження припливу до водосховищ, особливі вимоги дотримання режимів роботи водосховищ у період нересту навіть уже навесні 2020 року спонукали до розгляду та планування непопулярних кроків щодо можливого обмеження прав водокористувачів.

Так, балансоутримувачам основних водосховищ та водогосподарських систем, підприємствам з русловими водозаборами на р. Сіверський Донець було направлено повідомлення щодо посилення контролю за дотриманням установлених режимів роботи та можливого обмеження лімітів у разі настання маловоддя. **І все це задля того, щоб уникнути збоїв у водопостачанні на сході України та забезпечити достатньою кількістю води як населення, так і сільське господарство та промисловість.**

Фахівцями Сіверсько-Донецького БУВР здійснювався щоденний збір даних щодо режимів роботи водосховищ комплексного призначення, рівнів та витрат води на водпостах р. Сіверський Донець, а також контроль рівнів води в місцях поверхневих водозаборів питного та технічного призначення. Укладені порядки взаємодії з 29 органами місцевої влади на території Донецької області дозволили координувати дії з питань техногенно-екологічної безпеки на водогосподарських об'єктах та попередження виникнення надзвичайних ситуацій, пов'язаних із водним фактором.

Водночас відповідно до рекомендацій Держводагентства, з метою подолання дефіциту водних ресурсів у басейні Сіверського Дінця у разі настання маловоддя в літній період, басейновим управлінням було визначено ділянки з ризиком водопостачання на підставі водогосподарських балансів, аналізу водогосподарської ситуації, яка спостерігалась у басейні Сіверського Дінця в останні 10 років, і лімітів водокористування, визначених дозволами водокористування.

І хоча травневі опади дещо уповільнили інтенсивність зменшення водності річок, суттєво на гідрологічну ситуацію вони не вплинули. У літній період знову спостерігалася спекотна погода з малоефективними опадами, причому в серпні кількість

При ухваленні рішення про обмеження прав водокористувачів відповідно до статті 45 Водного кодексу України, пріоритетність надаватиметься використанню водних ресурсів для питних і побутових потреб населення. Під терміном «водокористувачі» насамперед слід розуміти не пересічних громадян, а усі підприємства, установи та організації, які здійснюють загальне та спеціальне водокористування. При цьому відповідно до Водного кодексу України всі водокористувачі мають не лише права, а й обов'язки – економно використовувати водні ресурси, дбати про їх відтворення і поліпшення якості вод.

У 2020 році рівні води у річках басейну Сіверського Дінця досягли мінімальних значень за багаторічний період спостережень, а це понад 80 років!

опадів становила лише 5–15% від місячної норми. Протягом серпня – вересня 2020 року в регіоні відмічався критичний дефіцит опадів (від 0 до 30% місячної норми).

Внаслідок недобору опадів та вищих за норму температур повітря, у вересні і протягом жовтня на річках басейну утримувалась низька і дуже низька межень (маловоддя). На деяких ділянках річок рівні води

залишалися на відмітках, близьких до мінімальних значень за багаторічний період спостережень та навіть нижче за них. Так, дуже низька водність (нижче критеріїв маловоддя, що дорівнює 20% від норми) спостерігалась на річках Лопань (11%), Сухий Торець (10%), Айдар (19%). Водність річок Уди та Бахмут наближалась до критеріїв маловоддя (24% і 23% відповідно).

Протягом літньо-осінньої межени 2020 року Печенізьке водосховище (р. Сіверський Донець, 874 км, відомча належність КП «Харківводоканал») було спрацьоване на 104 млн м³, його наповнення становило 73,4% від НПР (аналогічна ситуація спостерігалась у 2010–2012 та 2015 роках). З метою збереження наявного ресурсу впродовж жовтня – листопада скиди з Печенізького водосховища було зменшено з 12 м³/с до 9 м³/с, водосховище переведено в режим пониженої водовіддачі.

Об'єм наповнення Оскільського водосховища (р. Оскіл, 12 км, відомча належність КП «Компанія «Вода Донбасу») на кінець літньо-осінньої межени становив 278,3 млн м³, або 64% від НПР (що є найнижчим показником за останні 10 років). З метою збереження наявного ресурсу, з 5 по 14 жовтня Оскільське водосховище також переведено в режим пониженої водовіддачі, скиди з водосховища зменшено з 22 м³/с до 18 м³/с.

Здійснення скидних витрат з Оскільського водосховища на рівні 18–22 м³/с забезпечили скиди з Райгородської греблі (для підтримання водності р.Сіверський Донець на нижче розташованих ділянках у Донецькій та Луганській областях) середніми витратами 29 м³/с при екологічних не нижче 22 м³/с.

Початок каналу Сіверський Донець – Донбас і Райгородська гребля

Краснопавлівське водосховище

У рамках виконання «Регламенту проведення заходів з екологічного оздоровлення Краснопавлівського водосховища та підвищення водності р. Сіверський Донець», затвердженого Держводагентством 20 жовтня 2020 року, з 5 листопада розпочалася подача дніпровської води системою каналу Дніпро – Донбас з Кам'янського водосховища (р. Дніпро) до Краснопавлівського водосховища, яку було завершено 30 листопада. За рахунок міжбасейнового перекидання стоку з р. Дніпро подано води загальним об'ємом 62,9 млн м³, середніми витратами 38,3 м³/с.

Заходами Регламенту водообміну були передбачені попуски з Краснопавлівського водосховища в об'ємі 10,0 млн м³ з метою підвищення водності р. Сіверський Донець, які здійснювались з 17 листопада по 28 грудня 2020 року, середніми витратами 2,73 м³/с.

У цей період Сіверсько-Донецьким басейновим управлінням водних ресурсів було забезпечено посилений контроль за станом якості води в річці Сіверський Донець у місцях питних водозаборів з використанням автоматизованих постів контролю та даних відомчого нагляду КП «Компанія «Вода Донбасу».

За рахунок означених попусків до Сіверського Дінця в цей період зменшено водо-віддачу з Оскільського водосховища, яке на той час було спрацьоване до 64% від НПР (найнижча позначка наповнення водосховища за попередні 10 років). Режим роботи було скориговано, скиди з водосховища зменшено з 18 до 16 м³/с для його поповнення.

Подальше коригування скидних витрат з Печенізького та Оскільського водосховищ здійснювалось з урахуванням наявних гідрометеорологічних умов та потреб водогосподарського комплексу суббасейну Сіверського Дінця.

Завдяки нетривалому зимовому паводку в січні 2021 року, який дещо поліпшив гідрологічну ситуацію на річках басейну Сіверського Дінця у межах Харківської області (їх водність збільшилась на 10–20%), а також встановленню оптимальних режимів роботи великих руслових водосховищ, станом на першу декаду лютого спостерігалася стала тенденція до їх наповнення: Печенізького – до позначки 325 млн м³ (або 84,9% від НПР), Оскільського – до 329,4 млн м³ (або 75,7% від НПР). Загалом за осінньо-зимовий період Печенізьке водосховище поповнилось на 45 млн м³, Оскільське – майже на 50 млн м³.

За даними Харківського регіонального центру з гідрометеорології, зимовий період поточного року не дуже відрізняється від попередніх років, коли весняна повінь була слабковираженою, з незначними підйомами рівнів води або взагалі не спостерігалась. Тож лише за умови нормального розвитку

ЖИТТЕВО НЕОБХІДНО
в умовах кліматичних змін:
бути ековідповідальними, дбати
про тих, хто нижче за течією,
ощадливо користуватись водою,
цінуючи кожную краплину!

весняних процесів у басейні Сіверського Дінця можна очікувати формування весняного водопілля, хоча і нижчого за норму. А це означатиме, що у водників Сіверського Дінця на порядку денному знову стоятиме питання оптимального розподілення місцевого стоку, накопичення водних ресурсів у руслових водосховищах і подальшого раціонального їх використання. Збереження водних ресурсів, як і поліпшення екологічного стану вод, можливе лише за умов консолідації зусиль тих, хто користується водою, й тих, хто дбає про її запаси.

Саме тому фахівці Сіверсько-Донецького БУВР на всіх зустрічах з громадськістю постійно повторюють, що водні ресурси, накопичені у водосховищах у таких надзвичайно складних кліматичних умовах, потрібно використовувати максимально ощадливо, не забуваючи про тих, хто живе нижче за течією, – бути ековідповідальними і цінувати кожную краплину!

СТРАТЕГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ЦІЛЕЙ

ПЛАН УПРАВЛІННЯ РІЧКОВИМ БАСЕЙНОМ ДОНУ: ЕТАПИ РОЗРОБЛЕННЯ

В Україні відповідно до статті 132 Водного кодексу України та постанови Кабінету Міністрів України від 18.05.2017 № 336 запроваджено розроблення Планів управління річковими басейнами з метою досягнення у встановлені строки екологічних цілей, визначених для кожного району річкового басейну.

Згідно з гідрографічним та водогосподарським районуванням на території України виділено 9 районів річкових басейнів, у т. ч. район басейну р. Дон, який включає суббасейни Сіверського Дінця та нижнього Дону в межах Харківської, Донецької і Луганської областей.

План управління річковим басейном – стратегічний документ для досягнення доброго екологічного стану вод

Наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 27.11.2020 № 313 затверджено план-графік процесу розроблення проектів Планів управління річковими басейнами, відповідно до якого для району басейну р. Дон встановлено такі терміни розроблення проекту Плану управління річковим басейном:

2020 рік

- Підготовка загальної характеристики поверхневих та підземних вод району річкового басейну: опис річкового басейну, визначення масивів.
- Визначення основних антропогенних впливів на кількісний та якісний стан поверхневих і підземних вод, у т. ч. точкових та дифузних джерел.
- Визначення зон (територій), які підлягають охороні, та їх картування.
- Розробка економічного аналізу водокористування.

План-графік процесу розроблення проекту Плану управління річковим басейном Дону

затверджено наказом Міндовкілля від 27.11.2020 № 313

Підготовка загальної характеристики поверхневих та підземних вод району річкового басейну:

- ✓ опис річкового басейну
- ✓ визначення масивів

Визначення основних антропогенних впливів на кількісний та якісний стан поверхневих і підземних вод, у тому числі *точкових та дифузних джерел*

2020 рік

Розробка економічного аналізу водокористування

Визначення зон (територій), які підлягають охороні, та їх картування

Огляд виконання програм або заходів, включаючи шляхи досягнення визначених цілей

Картування системи моніторингу, результатів програм моніторингу, що виконуються для:

- поверхневих вод (екологічний і хімічний)
- підземних вод (хімічний і кількісний)
- зон (територій), які підлягають охороні

2021-2022

2021-2023

Розробка повного **переліку програм** (планів) для району річкового басейну

Визначення екологічних цілей для поверхневих вод, підземних вод і зон (територій), які підлягають охороні, та **строки їх досягнення**

2021–2022 роки

- Огляд виконання програм або заходів, включаючи шляхи досягнення визначених цілей.
- Розробка повного переліку програм (планів) для району річкового басейну.

Визначення переліку **компетентних органів державної влади**, відповідальних за виконання Плану управління річковим басейном

Підготовка **Порядку отримання інформації** (у тому числі первинної) про стан поверхневих і підземних вод

2023 рік

Початок процедури **стратегічної екологічної оцінки проекту** Плану управління річковим басейном

2021–2023 роки

- Картування системи моніторингу, результатів програм моніторингу, що виконуються для поверхневих вод (екологічний і хімічний), підземних вод (хімічний і кількісний), зон (територій), які підлягають охороні.
- Визначення екологічних цілей для поверхневих вод, підземних вод і зон (територій), які підлягають охороні, та строки їх досягнення.

2023 рік

- Визначення переліку компетентних органів державної влади, відповідальних за виконання плану управління річковим басейном.
- Підготовка Порядку отримання інформації, у т. ч. первинної, про стан поверхневих і підземних вод.
- Початок процедури стратегічної екологічної оцінки проекту Плану управління річковим басейном.

2024 рік

- Громадське обговорення проекту Плану управління річковим басейном, завершення процедури стратегічної екологічної оцінки проекту Плану управління річковим басейном.
- Розгляд та схвалення проекту Плану управління річковим басейном Басейною радою Сіверського Дінця та нижнього Дону.
- Погодження проекту Плану управління річковим басейном із заінтересованими центральними органами виконавчої влади.
- Подання проекту Плану управління річковим басейном до Міністерства юстиції України для здійснення правової експертизи.
- Подання проекту Плану управління річковим басейном на затвердження до Кабінету Міністрів України.

Визначено, що в суббасейні Сіверського Дінця наявні передумови до значного антропогенного впливу на водні екосистеми річок басейну, встановлено наявність ризику недодержання доброго екологічного стану в більшості (81%) виділених водних масивів поверхневих вод.

Розроблення Плану управління річковим басейном Дону здійснюється з 2018 року за фінансової та експертної підтримки в рамках проектів Координатора проектів ОБСЄ в Україні «Допомога Міністерству екології та природних ресурсів України у вдосконаленні механізмів моніторингу довкілля», «Допомога в розширенні системи моніторингу довкілля на

Донбасі», «Зміцнення спроможності моніторингу та управління водними ресурсами на сході України», а також в рамках Меморандуму про співпрацю між Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) та Державним агентством водних ресурсів України із залученням спеціалістів Сіверсько-Донецького басейнового управління водних ресурсів.

Загалом у 2018–2020 роках розроблено такі елементи Плану управління річковим басейном Дону:

Розділ I. Загальна характеристика поверхневих та підземних вод району річкового басейну.

- Виконано опис річкового басейну.
- Визначено масиви поверхневих і підземних вод та їх типології.

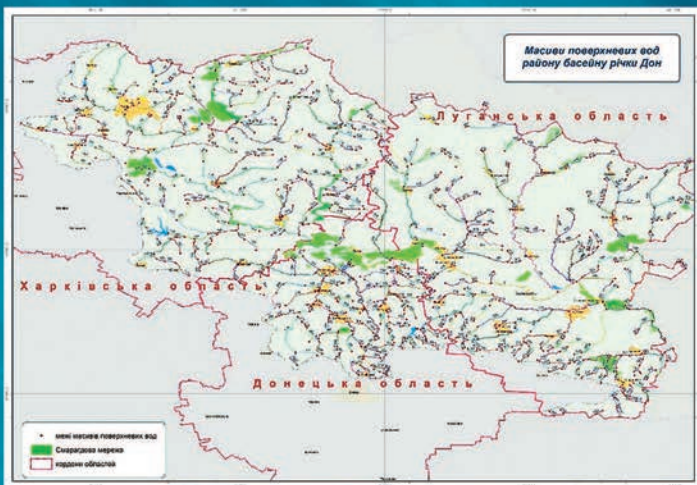
Виконання розроблення елементів ПУРБ

Розділ I. Загальна характеристика річкового басейну

ВИКОНАНО:

- ✓ опис річкового басейну
- ✓ визначення масивів поверхневих і підземних вод та їх типології

- визначено **699 масивів поверхневих вод**, в тому числі:
 - ✓ річки – **488**
 - ✓ озера – **1**
 - ✓ істотно змінені (кандидати) **203** з гідроморфологічними змінами (на основі даних про наявні поперечні споруди в руслі та місця заборів води)
 - ✓ штучні – **7**
- та **34 масиви підземних вод**

обстеження проводились у серпні-вересні 2019 року на **40 ділянках 16 річок:**

Сіверський Донець, Уди, Оскіл, Мож, Велика Бабка, Середня Балаклійка, Красна, Деркул, Біленька, Борова, Айдар, Чугинка, Мілова, Черепаха, Бичок, Жеребець

- ✓ визначення референційних умов

Виконання розроблення елементів ПУРБ

II

Розділ II. Основні антропогенні впливи

на кількісний та якісний стан поверхневих і підземних вод

ВИКОНАНО:

- ✓ аналіз основних антропогенних навантажень та їх впливів у басейні Сіверського Дінця, в т.ч. з урахуванням факторів впливу в умовах бойових дій
- ✓ в рамках проектів Координатора проектів ОБСЄ в Україні у 2019-2020 рр. дослідження поточного стану та ідентифікацію загроз для накопичувачів промислових відходів у Донецькій та Луганській областях, а також моделювання негативного впливу на довкілля від прориву дамб хвостосховищ

встановлено наявність ризику
недосягнення «доброго»
екологічного стану
в переважній більшості (81%)
виділених масивів поверхневих вод

розроблено
рекомендації
для зниження
загроз
забруднення
водних об'єктів

- Визначено референційні умови з розробкою класифікаційних таблиць для визначення екологічного стану масивів поверхневих вод району басейну р. Дон.

Розділ II. Основні антропогенні впливи на кількісний та якісний стан поверхневих і підземних вод, у т.ч. від точкових та дифузних джерел.

- Виконано аналіз основних антропогенних навантажень та їх впливів у басейні Сіверського Дінця, зокрема з урахуванням основних факторів впливу в умовах бойових дій у Донецькій та Луганській областях.

- У 2019–2020 роках у рамках проектів Координатора проектів ОБСЄ в Україні проведено дослідження поточного стану та ідентифікацію загроз для накопичувачів промислових відходів у Донецькій та Луганській областях (ПрАТ «Авдіївський коксохімічний завод», ТОВ НВО «ІНКОР і Ко», ПАТ «ЦЗФ «Дзержинська», ПрАТ «Бахмутський аграрний союз», ПрАТ «Северодонецьке об'єднання Азот», колишнього підприємства «Лисичанська сода», колишнього ТОВ «Рубіжанський краситель»), а також здійснено моделювання негативного впливу на довкілля від прориву дамб хвостосховищ ТОВ НВО «ІНКОР і Ко» та ПАТ «ЦЗФ «Дзержинська».

За результатами досліджень розроблено рекомендації, спрямовані на системне підвищення рівня екологічної і техногенної безпеки хвостосховищ, попередження ризиків виникнення надзвичайних ситуацій та зниження загроз забруднення водних об'єктів суббасейну р. Сіверський Донець.

Виконання розроблення елементів ПУРБ

III

Розділ III. Зони (території), які підлягають охороні, та їх картування

ВИЗНАЧЕНІ:

- ✓ об'єкти Смарагдової мережі
- ✓ зони санітарної охорони
- ✓ зони вразливі до (накопичення) нітратів
- ✓ масиви поверхневих вод, які використовуються для рекреаційних, лікувальних, курортних та оздоровчих цілей, води, призначені для купання
- ✓ зони охорони цінних видів біоресурсів

за висновками експертів, зважаючи на відсутність відповідного законодавства, включення цього типу охоронних зон до першого циклу ПУРБ є **недоцільним**

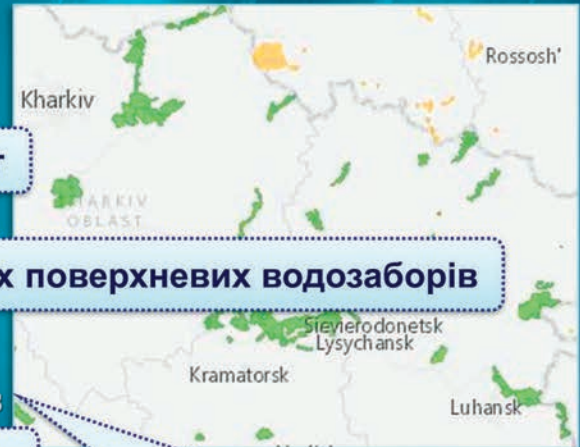
31 об'єкт

6 питних поверхневих водозаборів

21 МПВ,
35 зон

виявлено масиви МПВ, на яких перевищення може статися найближчим часом:

- р. Бахмутка,
- р. Казенний Торець,
- р. Кривий Торець,
- ділянки, розташовані нижче за течією

Розділ III. Зони (території), які підлягають охороні, та їх картування.

• Визначено об'єкти Смарагдової мережі, зони санітарної охорони, зони, вразливі до (накопичення) нітратів, масиви поверхневих вод, які використовуються для рекреаційних, лікувальних, курортних та оздоровчих цілей, а також води, призначені для купання.

Розділ IV. Картування системи моніторингу, результатів програми моніторингу.

- Здійснено попередню оцінку хімічного стану масивів поверхневих вод басейну р. Сіверський Донець та визначено перелік специфічних речовин.
- Складено програму діагностичного моніторингу.
- З 2019 року розпочато виконання діагностичного моніторингу за фізико-хімічними речовинами; забруднюючими речовинами для визначення хімічного стану масивів поверхневих вод; басейновими специфічними речовинами, гідроморфологічними та гідробіологічними показниками.

У 2020 році в рамках проекту Координатора проектів ОБСЄ в Україні «Зміцнення спроможності для моніторингу та управління водними ресурсами на сході України» проведено роботу з агрегації (групування) масивів поверхневих вод району басейну річки Дон.

Загалом, у районі басейну р. Дон виділено 699 масивів поверхневих вод (МПВ). У 2020 році державний моніторинг поверхневих вод виконувався на 61 МПВ, що становить 8,7% від загальної кількості масивів. За результатами агрегації масивів, у районі басейну р. Дон визначено 105 груп масивів, які згруповані за подібним набо-

Для здійснення попередньої оцінки хімічного стану масивів поверхневих вод та визначення специфічних забруднюючих речовин у 2018 році в суббасейні Сіверського Дінця ТОВ «Інститут охорони довкілля» (м. Кош, Словаччина) було здійснено цільовий (>2400 речовин), нецільовий скринінг та скринінг на предмет підозрюваних речовин (>40000 речовин) у поверхневих водах, донних відкладах та біоті згідно з Водною Рамковою Директивою ЄС. Відбір проб здійснювався на річках Сіверський Донець, Уди, Оскіл, Казенний Торець, Кривий Торець, Бичок та Бахмутка.

Відібрані проби води було проаналізовано на вміст пріоритетних забруднювачів згідно з Водною Рамковою Директивою ЄС, фармацевтичних препаратів, пестицидів, засобів особистої гігієни, промислових забруднювачів, препаратів, що викликають залежність, антипіренів тощо.

Результати визначення забруднюючих речовин показали перевищення середньорічних концентрацій установленого нормативу екологічної якості (згідно з наказом Мінприроди від 14.01.2018 № 5) для пестицидів, пластифікаторів, фармацевтичних препаратів, поліхлорованих дифенілів та інших промислових забруднювачів.

За висновками експертів, можливою причиною підвищених концентрацій пестицидів є надмірне або неконтрольоване їх використання в попередні роки, а поліхлорованих дифенілів – наявність відстійників (накопичувачів) промислових відходів.

Виконання розроблення елементів ПУРБ

IV

Розділ IV. Картування системи моніторингу, результатів програми моніторингу

✓ **ВИКОНАНО** попередню оцінку хімічного стану МПВ

по 9 пунктах моніторингу

✓ **ВИЗНАЧЕНО** перелік специфічних речовин

17 показників

✓ **СКЛАДЕНО** Програму діагностичного моніторингу

✓ **РОЗПОЧАТО** з 2019 року діагностичний моніторинг за фізико-хімічними, пріоритетними, специфічними речовинами, гідроморфологічними та гідробіологічними показниками

72 пункти моніторингу на 61 МПВ або 8,7%

osce

osce

ром ознак. Така агрегація дозволить збільшити відсоток покриття оцінених масивів поверхневих вод у районі басейну р. Дон, без збільшення пунктів моніторингу, а також використовувати результати агрегації при складанні програми моніторингу на наступні роки з метою максимальної інтерполяції результатів оцінки. З урахуванням наявної мережі пунктів моніторингу поверхневих вод та агрегації масивів поверхневих вод, наразі можна здійснити оцінку хімічного стану 419 МПВ, що становить 60% від загальної кількості МПВ у районі басейну р. Дон.

За результатами агрегації масивів поверхневих вод, кількість масивів, по яких можна здійснити оцінку екологічного стану, зростає з 61 до 419, відповідно з 8,7 до 60% від загальної кількості МПВ

Розділ VI. Економічний аналіз водокористування.

• У 2020 році в рамках проекту Координатора проектів ОБСЄ в Україні виконано економічний аналіз водокористування району басейну р. Дон, що включає характеристику сучасного водокористування, здійснення прогнозів потреб у воді основних галузей економіки, оцінку ефективності використання водних ресурсів, надання послуг, пов'язаних із водою.

Виконання розроблення елементів ПУРБ

VI Розділ VI. Економічний аналіз водокористування

✓ **ВИКОНАНО** у 2020 році в рамках проекту Координатора проектів ОБСЄ в Україні

✓ розділ VI **включає:**

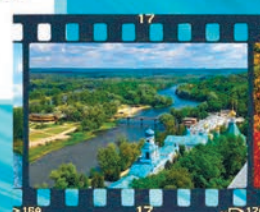
характеристика сучасного водокористування

здійснення прогнозів потреб у воді основних галузей економіки

надання послуг, пов'язаних з водою

оцінка ефективності використання водних ресурсів

За висновками експертів, район басейну р. Дон має високий рівень урбанізації та є промислово розвинутим, із високим ступенем водозалежних галузей економіки. Донецька область має найбільший ступінь водозалежності.

Мінімальний рівень водозабезпеченості річкового басейну Дону в розрахунку на 1 особу становить 0,756 тис. м³, що є нижче мінімального рівня водозабезпеченості згідно з класифікацією ООН (1,7 тис. м³ на рік на одну людину).

Обсяг внутрішнього регіонального продукту басейну р. Дон становить 9,9% від обсягу внутрішнього валового продукту України.

Частка зайнятого населення у басейні Дону становить близько 10,6% від зайнятого населення України.

Використання води в басейні р. Дон становить 14% від загального обсягу використаної води в Україні. 90% забору води у річковому басейні забезпечується з поверхневих водних об'єктів.

Динаміка надходжень рентної плати за спецводокористування до місцевих бюджетів басейну р. Дон за 2017–2019 роки має спадний характер. Загальний рівень рентної плати по басейну Дону – 7-8% від суми всіх надходжень по Україні.

У басейні р. Дон у 2019 році до спеціального фонду місцевих бюджетів надійшло податкових надходжень за скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти на рівні 17,9 млн грн, що становить 20% від усіх зібраних надходжень до місцевих бюджетів в Україні.

Окупність використання водних ресурсів у басейні Дону становить 89%, що вказує на те, що надходження не покривають витрати достатньою мірою.

У 2021 році, за експертної підтримки Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні та Координатора проектів ОБСЄ в Україні, заплановано здійснення: розробки елементів Плану управління річковим басейном Дону щодо огляду виконання водоохоронних програм та заходів; доповнення ПУРБ щодо аналізу антропогенних впливів на якісний стан поверхневих вод від точкових джерел та з урахуванням оцінки впливу змін клімату; розробки програми заходів для досягнення доброго екологічного стану водних об'єктів.

Завдяки плідній співпраці Сіверсько-Донецького БУВР з національними та міжнародними експертами за підтримки Координатора проектів ОБСЄ в Україні та Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні розроблення Плану управління річковим басейном Дону здійснюється відповідно до встановлених термінів. Це стратегічний документ, який міститиме програму заходів, спрямованих на покращення екологічного стану водних об'єктів басейну і досягнення доброго екологічного та хімічного стану вод, що є основною метою згідно з Водною Рамковою Директивою ЄС.

ПІДТРИМКА КООРДИНАТОРА ПРОЕКТІВ ОБСЕ В УКРАЇНІ В УПРАВЛІННІ ВОДНИМИ РЕСУРСАМИ СХІДНОГО РЕГІОНУ

Алла Ющук,

національна спеціалістка проектів Координатора проектів ОБСЕ в Україні

Діяльність Координатора проектів ОБСЕ в Україні у напрямі захисту водних ресурсів на сході України розпочалась у 2018 році. З цього часу у співпраці з Сіверсько-Донецьким басейновим управлінням водних ресурсів здійснено чимало заходів для збереження та охорони вод басейну Сіверського Дінця: налагоджено систему державного моніторингу вод відповідно до європейських стандартів, розпочато підготовку Плану управління річковим басейном Дону за принципами інтегрованого підходу, проведено ряд досліджень для підтримки управлінських рішень.

Підтримка Координатора проектів ОБСЕ в Україні була спрямована передусім на зміцнення системи моніторингу водних ресурсів як основи для планування та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

У 2018 році в басейні Сіверського Дінця проведено комплексний скринінг хімічних речовин з визначенням специфічних для басейну забруднювачів, які увійшли до нової програми моніторингу річкового басейну. Відео з презентацією та обговоренням основних результатів проведеного скринінгу доступне онлайн¹.

Завдяки спільним зусиллям органів державної влади та міжнародних організацій, лабораторія моніторингу вод Східного регіону отримала належний технічний та методичний інструментарій для здійснення хімічного аналізу якості поверхневих вод відповідно до європейських стандартів. За сприяння проекту відбулося навчання спеціалістів лабораторії сучасним методам аналізу якості води, а також оснащення лабораторії додатковими приладами для оптимізації робочих процесів.

Проведення скринінгу хімічних забруднювачів у басейні Сіверського Дінця, 2018 рік

¹ Прес-брифінг «Результати хімічних досліджень басейнів Сіверського Дінця та Дністра».
URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Z4z-Hu2fOnw>

Практичний тренінг з використання сучасних методів газової хроматографії для аналізу якості води (27–31 липня 2020 р., м. Слов'янськ)

У басейні Сіверського Дінця вперше розпочато виконання діагностичного моніторингу вод за новими підходами, з визначенням не лише хімічного, а й екологічного стану водних об'єктів. Для забезпечення можливості присвоєння відповідних значень екологічного стану проектом також підтримано дослідження з визначення референційних умов річкового басейну, що характеризують умови найменшого антропогенного впливу на природну водну екосистему.

З метою забезпечення інтегрованого використання та збереження водних ресурсів басейну, в межах проектної роботи розпочато розроблення Плану управління річковим басейном Дону. Командою фахівців проведено аналіз антропогенних тисків та навантажень в басейні Сіверського Дінця, який дозволив визначити ділянки з найбільшим впливом, що потребують вжиття відповідних заходів для покращення стану водних ресурсів. Проектом також підтримано дослідження основних факторів впливу на стан річкового басейну в умовах військових дій, за результатами якого підготовлено технічний звіт, що міститься у відкритому доступі².

Серед потенційно небезпечних об'єктів для річкового басейну є накопичувачі промислових відходів. За результатами консультацій з національними та місцевими органами влади, в межах дослідження визначено **перелік об'єктів, які створюють най-**

² Стан басейну Сіверського Дінця та фактори впливу в умовах військових дій. Технічний звіт (2018 р.). URL: <https://www.osce.org/uk/project-coordinator-in-ukraine/419462>

Накопичувачі промислових відходів від ТОВ «Рубіжанський краситель» (праворуч) та колишнього підприємства «Лисичанська сода» (ліворуч), Луганська область

більші загрози для басейну Сіверського Дінця. Упродовж 2019 та 2020 років командою фахівців проведено обстеження вибраних об'єктів у Донецькій та Луганській областях.

Проектом також здійснено моделювання затоплень та розповсюдження забруднювачів у разі аварійного прориву дамб у найбільш вразливій зоні розташування накопичувачів ТОВ «НВО «ІНКОР І Ко» та ПАТ «ЦЗФ «Держинська». За результатами досліджень підготовлено набір рекомендацій для підвищення безпеки водних ресурсів та загалом довкілля регіону, а також карти із зонами потенційних затоплень та розрахунки розповсюдження забруднюючих речовин у разі аварійних ситуацій на обстежених об'єктах. Стислий огляд окремих аспектів дослідження представлено у публікації «Хвостосховища Донбасу»³. Решту матеріалів передано компетентним відомствам для подальшого використання в роботі.

Одним із важливих елементів Планів управління річковими басейнами є економічний аналіз водокористування. У 2019 році проєкт підтримав проведення такого аналізу в рамках розробки ПУРБ Дону, що дав змогу визначити значення водних ресурсів для економіки та соціально-економічного розвитку регіону в розрізі басейну, оцінити вартість водних ресурсів та підготувати рекомендації щодо подальших дій

Експедиційні дослідження для збору гідрометричних даних у річковому басейні для моделювання затоплень та розповсюдження забруднень у разі аварійного прориву дамб (2-8 листопада 2020 р., Донецька обл.)

³ Хвостосховища Донбасу (2019 р.). URL: <https://www.osce.org/uk/project-coordinator-in-ukraine/456847>

Район басейну р. Дон став першим серед річкових басейнів держави, у якому за підтримки Координатора проектів ОБСЄ в Україні було виконано натурні дослідження, проаналізовано сучасний стан басейну, визначено масиви поверхневих вод, здійснено аналіз антропогенних впливів, розпочато виконання діагностичного моніторингу поверхневих вод

з підготовки планів управління та галузевих стратегій для збалансованого використання водних ресурсів.

В умовах різноманітних викликів сьогодення, управління водними ресурсами стає дедалі складнішим. Саме тому розроб-

лення Плану управління

річковим басейном є важливим та непростим завданням, що потребує злагоджених дій та спільних зусиль з боку усіх зацікавлених сторін. Координатор проектів ОБСЄ в Україні продовжує підтримувати національні відомства у цьому процесі задля вдосконалення механізмів моніторингу довкілля та управління водними ресурсами на сході України.

Приємно спостерігати як фахівці Сіверсько-Донецького басейнового управління водних ресурсів демонструють впевнений рух уперед та готовність до розвитку, зберігаючи при цьому найважливіше — здобутий роками безцінний досвід. Усі теперішні досягнення та прогрес у впровадженні нових підходів до планування сталого управління водними ресурсами в басейні Сіверського Дінця стали можливими завдяки колективу професіоналів, натхненних своєю справою.

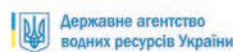
Вітаємо Сіверсько-Донецьке басейнове управління водних ресурсів з 60-річчям від дня заснування. Щиро вдячні за співпрацю та бажаємо успіху на шляху до забезпечення збереження водних ресурсів басейну Сіверського Дінця та зміцнення безпеки регіону.

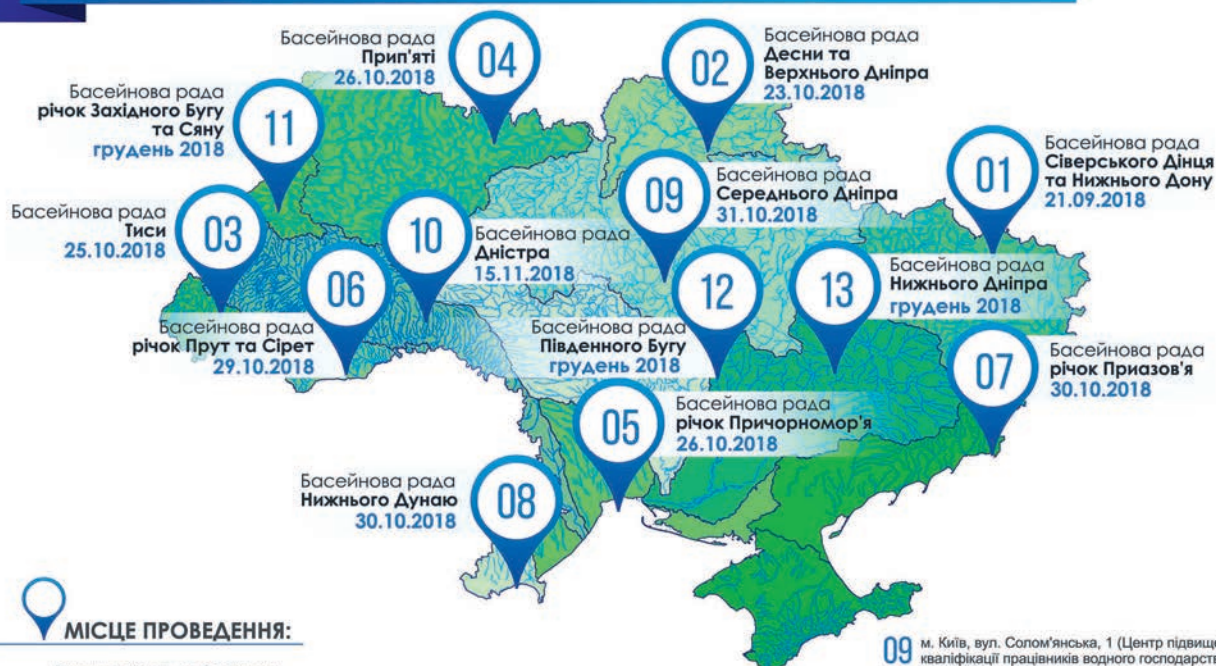
БАСЕЙНОВА РАДА СІВЕРСЬКОГО ДІНЦЯ ТА НИЖНЬОГО ДОНУ: СУЧАСНА ПЛАТФОРМА ДЛЯ КОНСТРУКТИВНОГО ДІАЛОГУ ЗАДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ ДОБРОГО СТАНУ ВОД

Олександр Лихач,
голова басейнової ради Сіверського Дінця та нижнього Дону

Підписання у 2015 році Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом та розроблення Національної стратегії наближення (апроксимації) законодавства України до права ЄС у сфері охорони довкілля і, зокрема, щодо нормативно-правових документів у секторі «Якість води та управління водними ресурсами, включаючи морське середовище», стали початком законодавчих змін у державі.

ФОРМУВАННЯ БАСЕЙНОВИХ РАД: ДЕ І КОЛИ?

МІСЦЕ ПРОВЕДЕННЯ:

01 Донецька область, м. Слов'янськ, вул. Університетська, 12 (Донбаський державний педагогічний університет)	05 м. Одеса, вул. Львівська, буд. 15 (Одеський державний екологічний університет)	09 м. Київ, вул. Солом'янська, 1 (Центр підвищення кваліфікації працівників водного господарства)
02 м. Чернігів, проспект Перемоги, 39-А (Деснянське басейнове управління водних ресурсів)	06 м. Чернівці, вул. Героїв Майдану, 194 Б (Басейнове управління водних ресурсів Пруту та Сірету)	10 м. Івано-Франківськ, вул. Незалежності, 40 (готель «Надія»)
03 м. Ужгород, пл. Б. Хмельницького, 2 (готель «Ужгород»)	07 Місце проведення визначається	11 Місце проведення визначається
04 Житомирська область, м. Новоград-Волинський, вул. Гетьмана Сагайдачного, 234	08 Одеська область, м. Ізмаїл, Болградське шосе, 27-а	12 Місце проведення визначається
		13 Місце проведення визначається

В рамках виконання зобов'язань, передбачених Угодою про асоціацію, Верховною Радою України прийнято Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо впровадження інтегрованих підходів в управлінні водними ресурсами за басейновим принципом» від 04.10.2016 № 1641-VIII, який ураховує головні положення Водної Рамкової Директиви ЄС 2000/60. Згідно з цим Законом, крім внесення змін в існуючі статті, Водний кодекс України доповнено новими статтями щодо визначення районів річкових басейнів в Україні (у т.ч. району річкового басейну р. Дон, включно із суббасейнами Сіверського Дінця та нижнього Дону), розроблення Планів управління річковими басейнами, функціонування басейнових рад тощо.

Басейнову раду Сіверського Дінця та нижнього Дону створено у вересні 2018 року першою в Україні серед інших басейнових рад як консультативно-дорадчий орган у межах району басейну р. Дон, що має забезпечити врахування інтересів усіх заінтересованих сторін при впровадженні інтегрованих підходів в управлінні водними ресурсами за басейновим принципом.

21 вересня 2018 року в м. Слов'янську відбулось установче засідання басейнової ради Сіверського Дінця та нижнього Дону, до складу якої увійшли 36 осіб – представники заінтересованих сторін від Харківської, Донецької та Луганської областей, території яких складають водозбірну площу басейну в межах України. Строк повноважень членів басейнової ради становить п'ять років.

Слід зазначити, що досвід публічного обговорення проблемних питань та шляхів їх вирішення в басейні Сіверського Дінця було запроваджено ще в 2007 році, коли за рекомендаціями європейських експертів створено **першу модель басейнової ради Сіверського Дінця** в рамках реалізації проекту Європейського Союзу TACIS «Управління транскордонним водним об'єктом. Фаза II. Басейн р. Сіверський Донець», який реалізовувався в басейні Сіверського Дінця у період з 14 серпня 2006 року по 31 грудня 2007 року. В рамках зазначеного проекту басейнове управління отримало **перший практичний досвід застосування європейських підходів до управління водними ресурсами**.

Така модель басейнової ради Сіверського Дінця діяла 10 років, ставши звичною та зручною для об'єднання всіх учасників водогосподарського комплексу заради вирішення найгостріших водних проблем сходу України.

За ці роки було налагоджено комунікації основних стейкхолдерів басейну Сіверського Дінця у форматі круглих столів, міжобласних нарад, конференцій тощо, на яких розглядалися проблеми Лисичансько-Рубіжанського промвузла, басейнів річок Бахмутка, Казенний Торець, Уди та Лугань як найбільш навантажених приток Сіверського Дінця.

Як нову форму залучення широкого кола громадськості та різних верств суспільства до обговорення питань щодо наявності й доступності ресурсу для використання (загального і спеціального), вперше у 2007 році за підтримки проекту TACIS було проведено День Сіверського Дінця – перспективну масштабну акцію, спрямовану на поліпшення стану та відродження основної річки сходу України та її приток, а також збереження чистоти берегів та усїєї території басейну. Згодом відзначення Днів річок підхопили й інші річкові басейни України.

Після створення басейнової ради Сіверського Дінця та нижнього Дону щорічне святкування Дня Сіверського Дінця продовжено як ефективний метод формування громадської позиції з питань збереження головної водної артерії сходу України, і прийнято офіційне рішення святкувати його щороку в третю суботу вересня.

У 2021 році День Сіверського Дінця відзначатиметься у 15-те.

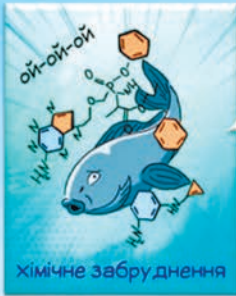

Засідання басейнової ради Сіверського Дінця та нижнього Дону

Тож створення у 2018 році басейнової ради Сіверського Дінця та нижнього Дону (вже із законодавчо закріпленими функціями і повноваженнями) вивело на **новий рівень взаємодії представників влади і громади, фахівців водної сфери та водокористувачів Харківської, Донецької та Луганської областей**, об'єднаних спільною метою – досягнення доброго екологічного стану вод.

Головні водно-екологічні проблеми та їх причини

III

забруднення **небезпечними речовинами**, що потрапляють зі стічними водами промислових та комунальних підприємств, **пестициди** та інші засоби **хімічного захисту рослин**, а також змив із забруднених полігонів та аварійні забруднення

IV

гідроморфологічні зміни, пов'язані з протиаводковим захистом, гідроенергетикою, регулюванням стоку (ставки, водосховища), спрямленням русел річок

V

можливі ризики від **впливу збройного конфлікту** у Донецькій та Луганській областях, які посилюють головні водно-екологічні проблеми

великий відсоток розорювання (в т.ч. прибережних захисних смуг, водоохоронних зон, заплав річок та прибережних схилів) та іншого **інтенсивного використання та забудови** земельних ділянок навколо водних об'єктів

ДОДАТКОВІ
водно-екологічні
проблеми

теплове
забруднення
та
браконьєрство

недостатня кількість та площа об'єктів і територій природно-заповідного фонду, що мають у своїх межах водні об'єкти, зокрема гідрологічних заказників

незадовільний стан комунальних очисних споруд та забруднення сполуками азоту поверхневих водних об'єктів

Більшість водно-екологічних проблем є типовими для інших річкових басейнів України та Європи

Саме на вирішення цих проблем мають бути спрямовані заходи, зазначені в Плані управління річковим басейном

Формат басейнової ради дозволяє вирішувати питання використання та охорони вод і відтворення водних ресурсів на основі загального обговорення та залучення до процесу прийняття рішень представників усіх зацікавлених сторін.

Під час засідань басейнової ради Сіверського Дінця та нижнього Дону розглядаються етапи розроблення елементів Плану управління річковим басейном Дону, результати здійснення діагностичного моніторингу поверхневих вод, ефективність виконання водоохоронних програм у Харківській, Донецькій та Луганській областях, а також інші актуальні питання основних водно-екологічних проблем сходу України.

Рішення басейнової ради враховуються під час розроблення та виконання Плану управління річковим басейном Дону як стратегічного документа для впровадження програм заходів, спрямованих на досягнення доброго екологічного стану вод, і є основою для інтегрованого, екологічного та економічно обґрунтованого і сталого управління водними ресурсами в межах річкового басейну на довгостроковий період.

ДЕРЖАВНИЙ МОНІТОРИНГ ПОВЕРХНЕВИХ ВОД ЗА ЄВРОПЕЙСЬКИМИ ВИМОГАМИ В СУББАСЕЙНІ РІЧКИ СІВЕРСЬКИЙ ДОНЕЦЬ

Євроінтеграція є пріоритетом української влади. Згідно з євроінтеграційним курсом Уряд взяв на себе зобов'язання проводити реформи, які поступово перетворюють Україну на розвинену країну з високим рівнем життя. Впровадження європейських підходів до моніторингу вод в Україні – це євроінтеграція у дії.

Відповідно до вимог Водної Рамкової Директиви ЄС, в Україні введено новий Порядок здійснення державного моніторингу вод. І саме в басейні Сіверського Дінця уперше серед річкових басейнів України два роки тому розпочато виконання діагностичного моніторингу за новим законодавством та європейськими вимогами.

Сіверсько-Донецьким басейновим управлінням водних ресурсів з 2019 року державний моніторинг поверхневих вод здійснюється за новими європейськими вимогами відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку здійснення державного моніторингу вод» від 19.09.2018 № 758.

*Європейський моніторинг
якості вод – одна із цілей
Програми дій Уряду України
та ключовий пріоритет водної сфери*

**Уперше
серед річкових басейнів України
у басейні Сіверського Дінця
розпочато виконання діагностичного
моніторингу за новим законодавством
та європейськими вимогами**

У 2019 році та першому півріччі 2020 року діагностичний моніторинг поверхневих вод у суббасейні Сіверського Дінця в рамках розробки Плану управління річковим басейном Дону здійснювався у 33 пунктах моніторингу на 24 масивах поверхневих вод у Харківській, Донецькій та Луганській областях (3,6% від загальної

кількості масивів та 6% від масивів на підконтрольній Україні території).

Вимірювання здійснювались за 38 показниками: 12 фізико-хімічних (тільки у районах поверхневих питних водозаборів); 9 забруднюючих речовин для визначення хімічного стану МПВ; 6 басейнових специфічних, 11 додаткових для транскордонних та питних пунктів моніторингу – відповідно до технічних можливостей лабораторії у 2019 році.

З 1 липня 2020 року програму діагностичного моніторингу було розширено. Це стало можливим завдяки створенню на базі басейнової лабораторії моніторингу вод та ґрунтів Сіверсько-Донецького БУВР одного з чотирьох базових лабораторних центрів системи Держводагентства – **лабораторії моніторингу вод Східного**

Державним моніторингом загалом охоплено 8 типів масивів поверхневих вод (МПВ), на 2 типах МПВ державний моніторинг наразі не виконується з огляду на те, що один із них розташований на тимчасово окупованій території, інший тип представлено тільки одним МПВ, який має незначну протяжність і лише невеликою частиною протікає територією України. Це р. Мілова (басейн р. Деркул) у Луганській області (мала річка на височині у силікатних породах).

регіону. Разом із тим було введено в дію сучасне високочутливе лабораторне обладнання – газовий хроматомас-спектрометр GCMS-TQ8050NX Shimadzu та оптико-емісійний спектрометр Avio200 PerkinElmer, придбане за рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища Донецької області.

Облаштування лабораторії моніторингу вод Східного регіону ініційовано Держводагентством для впровадження європейських підходів моніторингу вод в Україні. Адже процес впровадження моніторингу вод за європейськими вимогами є однією із цілей Програми дій Уряду та ключовим пріоритетом водної сфери.

З 1 липня 2020 року діагностичний моніторинг у суббасейні Сіверського Дінця здійснюється у 72 пунктах моніторингу на 61 МПВ (8,7% від загальної кількості масивів та 11% від масивів на підконтрольній території), зокрема на МПВ:

- на транскордонних ділянках водотоків;
- забір води з яких здійснюється для задоволення питних і господарсько-побутових потреб населення;

Державний моніторинг поверхневих вод у суббасейні Сіверського Дінця виконується на 37 річках: Сіверський Донець, Вовча, Уди, Лопань, Харків, Муром, Рогань, Тетлега, Хотомля, Немишля, Мож, Княжна, Балаклійка, Чепель, Берека, Ізюмець, Оскіл, Куп'янка, Нітриус, Казенний Торець, Кривий Торець, Сухий Торець, Залізна, Бичок, Біленька, Маячка, Бахмутка, Мокра Плотва, Хвильова Плотва, Жеребець, Красна, Хоріна, Борова, Верхня Біленька, Айдар, Євсуг, Деркул.

Діагностичний моніторинг поверхневих вод в суббасейні Сіверського Дінця

з 1 липня 2020 року

6

трансгоскордонних
пунктів моніторингу
у Харківській області
на річках:
Сіверський Донець,
Уди, Лопань,
Харків, Оскіл,
Вовча

пункти моніторингу
в місцях антропогенного
навантаження на МПВ,
які перебувають
під ризиком
на основі аналізу
антропогенних
впливів

72

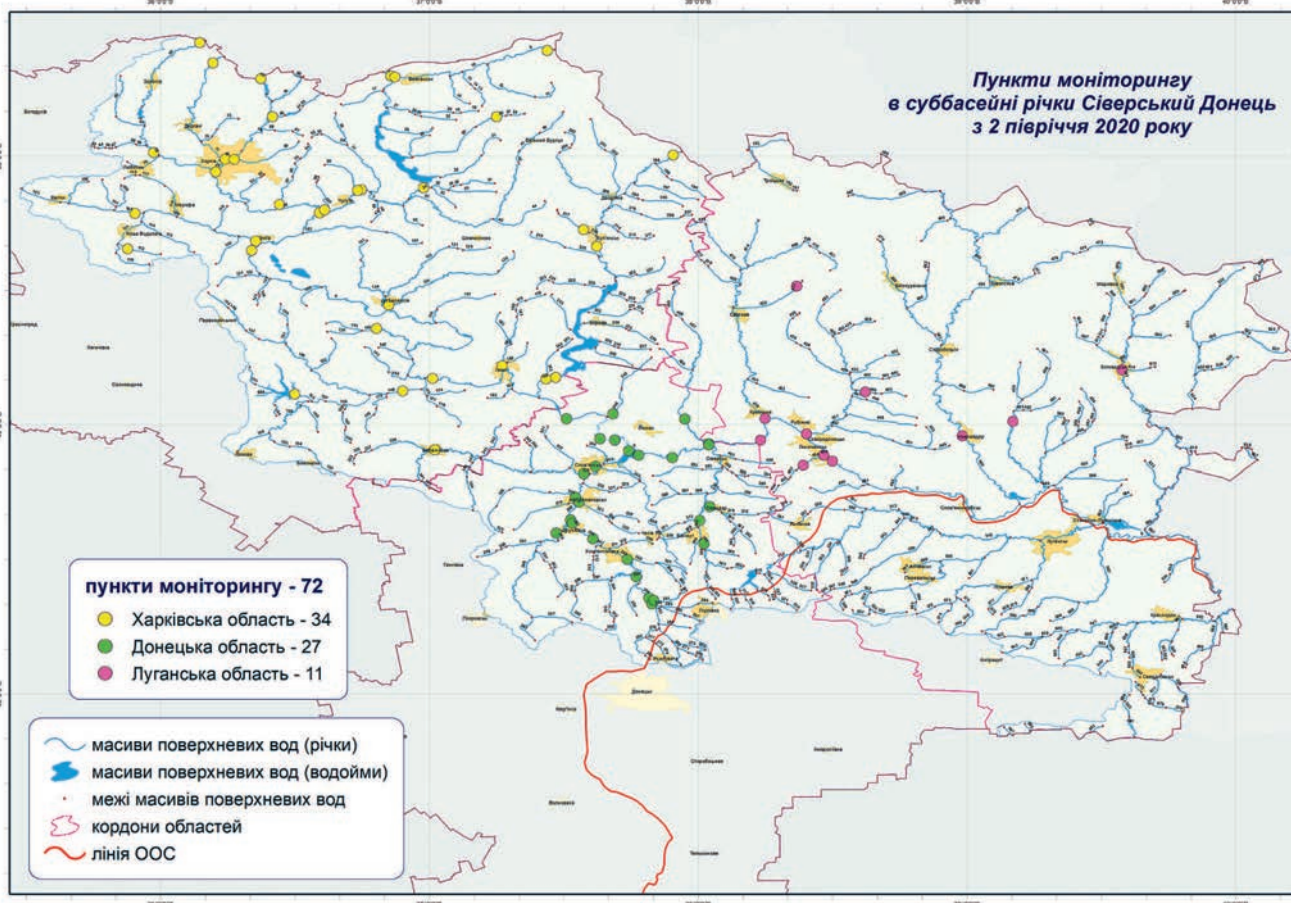
72
пункти
моніторингу
щомісяця

70

ПОКАЗНИКИ:
12 фізико-хімічних
37 пріоритетних
10 специфічних
11 додаткових
(для трансгоскордонних
та питних пунктів
моніторингу)

пункти моніторингу
в районах
питних
водозаборів
по руслу
р. Сіверський Донець
та у Краснопавлівському
водосховищі

6

З 1 липня 2020 року лабораторія моніторингу вод Східного регіону виконує дослідження проб води не тільки в суббасейні Сіверського Дінця, а й у 19 пунктах моніторингу в басейні річок Приазов'я у Донецькій та Запорізькій областях.

- 12 фізико-хімічних показників у районах поверхневих питних водозаборів;
- 11 додаткових показників для транскордонних та питних пунктів моніторингу.

За попередніми результатами здійснення діагностичного моніторингу у липні – грудні 2020 року в поверхневих водних об'єктах були визначені такі органічні речовини з переліку для визначення хімічного стану масивів поверхневих вод:

- **без перевищення екологічних нормативів якості:** гексахлорциклогексан (линдан) (інсектицид); алахлор, тербутрін, аклоніфен, трефлан, атразин (гербіциди); трихлоретилен, тетрахлоретилен, нафталін, трихлорметен, тетрахлоретан (органічні розчинники та сировина у хімічній промисловості);

- **з перевищенням екологічних нормативів якості:** дікофол, циклодієнові пестициди (ізодрін), хлорпіріфос, ДДТ (сума ізотромерів) та ДДТ, ендосульфат, циперметрін, гептахлор (інсектициди); пентахлорбензол, нонілфеноли (органічні розчинники та сировина у хімічній промисловості); бензо(g,h,i)перілен, бензо(b)флуорантен (поліароматичні вуглеводні – утворюються у процесах спалювання та переробки органічної сировини: нафтопродуктів, вугілля, деревини, сміття та ін.).

Перевищення за органічними показниками спостерігались в окремі місяці та не мають системного характеру. Для точної та повної оцінки вмісту органічних показників потрібен більш тривалий час спостережень, у зв'язку з чим діагностичний моніторинг буде продовжено у 2021 році.

Також у 37 пунктах моніторингу зафіксовані такі **басейнові специфічні речовини**, як прометрин та тербутилазин (гербіциди) в концентраціях:

- які перебувають під ризиком на основі аналізу антропогенних впливів на якісний та кількісний стан вод.

Вимірювання здійснюються за 70 показниками:

- 37 забруднюючих речовин для встановлення хімічного стану масивів поверхневих вод (так званих пріоритетних речовин, найбільш шкідливих для людей та біоти);
- 10 специфічних саме для суббасейну Сіверського Дінця забруднюючих речовин;

ПЕСТИЦИДИ (лат. *pestis* – зараза + *cido* – вбиваю) або отрутохімікати – хімічні речовини, що застосовуються з метою боротьби з різноманітними шкідниками сільськогосподарських культур та продуктів, а також підвищення врожайності сільськогосподарських культур. За призначенням поділяють на: інсектициди – засоби боротьби з комахами, акарициди – з кліщами, гербіциди – з небажаною рослинністю, альгіциди – з водоростями, фунгіциди – з грибами, бактерициди – з бактеріями, молюскоциди – з равликами та слизняками, нематоциди – з нематодами, зооциди – із шкідниками класу хребетних.

До пестицидів відносять репеленти та антифіданти – речовини, здатні відлякувати шкідників; атрактанти – притягуючі речовини, які використовують для дезорієнтації та контролю з подальшим знищенням певних видів тварин; гормональні інсектициди і хемостерилізатори – перешкоджають нормальному розвитку і розмноженню, а також речовини, котрі за механізмом дії подібні до ігербіцидів: регулятори росту рослин впливають на процеси росту і розвитку рослин, дефоліанти – речовини, котрі сприяють скиданню листя, десиканти – підсушують рослини.

Результати здійснення діагностичного моніторингу в суббасейні Сіверського Дінця

без перевищення
екологічних нормативів якості

- гексахлорциклогексан (ліндан)
- трихлоретилен
- тетрахлоретилен
- нафталін
- алахлор
- тербутрін
- аклоніфен
- трефлан
- атразин
- трихлорметан
- тетрахлоретан

перевищення
зафіксовано
в окремі місяці
в середньому
в межах
1,2-15 разів

з перевищенням
екологічних нормативів якості

- дікофол
- циклодієнові пестициди (ізодрін)
- хлорпіріфос
- ДДТ (сума ізомерів) та ДДТ
- ендосульфат
- пентахлорбензол
- бензо(g,h,i)перілен
- бензо(b)флуорантен
- циперметрин
- гептахлор
- нонілфеноли

перевищення
нормативів якості
спостерігається
на річках

Харківська область:

- ✓ р. Уди (вище м. Харкова)
- ✓ р. Лопань (с. Козача Лопань)
- ✓ р. Хотомля
- ✓ р. Харків
- ✓ р. Хотомля
- ✓ р. Немишля
- ✓ р. Тетлега
- ✓ р. Княжна
- ✓ р. Мож
- ✓ р. Муром
- ✓ р. Чепель

Донецька область:

- ✓ р. Сіверський Донець
- ✓ р. Бахмутка
(нижче м. Бахмут)
- ✓ р. Сухий Торець (гирло)
- ✓ б. Залізна

Луганська область:

- ✓ р. Верхня Біленька
- ✓ р. Борова
- ✓ р. Хвильова Плотва
- ✓ р. Хоріна

Результати здійснення діагностичного моніторингу в суббасейні Сіверського Дінця

у **37** пунктах моніторингу

- специфічні**
басейнові речовини:
- ✓ прометрин
 - ✓ тербутилазин (гербіциди)

найбільші концентрації у пунктах моніторингу:

- Харківська область
- ✓ р. Уди (вище м. Харків та у гирлі)
 - р. Сіверський Донець (нижче р. Уди, нижче р. Мжа, нижче каналу Дніпро-Донбас)
 - ✓ р. Сухий Торець (м. Барвінкове та гирло)
 - ✓ р. Тетлега
 - ✓ р. Балаклійка
- Луганська область
- ✓ р. Євсуг

свинець

перевищення
в 1,2-1,8 рази

перевищення
в 1,07 рази

кадмій

Харківська область

- ✓ р. Сіверський Донець (с. Огірцеве, кордон з РФ)
- ✓ р. Лопань (с. Козача Лопань, кордон з РФ)
- ✓ р. Немишля
- ✓ р. Княжна (с. Бражники)
- ✓ р. Куп'янка
- ✓ р. Тетлега

Донецька область

- ✓ р. Сухий Торець (гирло, Донецька обл.)

у пункті моніторингу:

- ✓ р. Кривий Торець
(нижче м. Костянтинівка)

ртуть

нікель

відсутні
в усіх пунктах моніторингу

Результати здійснення діагностичного моніторингу в суббасейні Сіверського Дінця

за період липень-грудень 2020 року

• прометрин 0,01–1,42 мкг/дм³. Найбільші концентрації спостерігались у пунктах моніторингу: р. Уди вище м. Харків та у гирлі; р. Сіверський Донець, нижче р. Уди, нижче р. Мжа та нижче каналу Дніпро – Донбас; р. Сухий Торець, м. Барвінкове та гирло; р. Тетлега, р. Балаклійка (Харківська область); р. Євсуг (Луганська область);

• тербутилазин 0,01–0,34 мкг/дм³. Найбільші концентрації спостерігались у пунктах моніторингу р. Уди, гирло та р. Сіверський Донець нижче р. Уди.

Спостерігається перевищення екологічних нормативів якості (максимальне значення) **за важкими металами** (кадмій, нікель, свинець та ртуть), зокрема:

• свинцю у пунктах моніторингу р. Сіверський Донець (с. Огірцеве, кордон з РФ), р. Лопань (Козача Лопань, кордон з РФ), р. Немишля, р. Куп'янка, р. Тетлега, р. Княжна (с. Бражники, Харківська область), р. Сухий Торець, гирло (Донецька область) – у 1,2-1,8 раза;

• кадмію тільки у пункті моніторингу р. Кривий Торець, нижче м. Костянтинівки – у 1,07 раза.

Ртуть та нікель відсутні у всіх пунктах моніторингу.

У цілому з початку здійснення моніторингу за новою програмою (за період липень – грудень 2020 року) за результатами діагностичного моніторингу **21 МПВ (з 61) належали до II класу хімічного стану «недосягнення доброго».**

Здійснення державного моніторингу поверхневих вод за європейськими стандартами є складовою Плану управління річковим басейном Дону (суббасейни Сіверського Дінця та нижнього Дону). Визначення екологічного та хімічного стану водних об'єктів за даними державного моніторингу – це своєрідний «діагноз» річки. Саме на його основі буде сформовано програму відповідних заходів у Плані управління річковим басейном Дону, спрямованих на досягнення екологічних цілей – доброго екологічного та хімічного стану вод.

ТОЧНІСТЬ ДАНИХ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ СТАНУ ЯКОСТІ ПОВЕРХНЕВИХ ВОД

ЛАБОРАТОРІЯ МОНІТОРИНГУ ВОД СХІДНОГО РЕГІОНУ

На шляху євроінтеграційних змін в Україні з метою переходу до європейських стандартів якості і досягнення у майбутньому доброго екологічного стану вод, Держводагентством здійснювалась трансформація існуючої системи моніторингу та облаштування чотирьох базових лабораторій для забезпечення виконання вимірювань пріоритетних забруднюючих речовин. Черговим її етапом навесні 2020 року стало **відкриття лабораторії моніторингу вод Східного регіону** в м. Слов'янську, створеної на базі басейнової лабораторії моніторингу вод та ґрунтів Сіверсько-Донецького БУВР.

Впровадження нових стандартів моніторингу вод за європейськими вимогами в межах основних річкових басейнів України, районування яких було закріплено законодавчо у 2018 році, потребувало консолідації зусиль держави і залучення підтримки на місцях.

2018

2019

2020

2018

2019

2020

ПОКАЗНИКИ 70

- ✓ 12 - фізико-хімічні показники
- ✓ 37 - забруднюючі речовини для визначення хімічного стану масивів поверхневих вод
- ✓ 10 - басейнові специфічні
- ✓ 11 - додаткові для транскордонних та питних пунктів моніторингу

ОБЛАДНАННЯ 110

кондуктометр-солемір
SevenCompact
S230 Metler
Toledo

рідинний хроматограф
LC-2030C 3D
Shimadzu

оптико-емісійний спектрометр з індуктивно-зв'язаною плазмою
Avio200 PerkinElmer

трьохквadrupольний газований хроматомас-спектрометр
TQ805NX Shimadzu

pH-метр/іонімір
SevenCompact
S220 Metler Toledo

спектрофотометр
UV1800 Shimadzu

Так, за ініціативи Держводагентства у 2019 році для підготовки введення в дію лабораторії моніторингу вод Східного регіону було виконано **капітальний ремонт приміщень лабораторії за рахунок коштів Державного фонду розвитку водного господарства** з метою створення належних умов для розміщення та експлуатації нового лабораторного обладнання.

Суттєвому підвищенню потенціалу оновленої лабораторії сприяло **отримання й освоєння сучасного лабораторного обладнання**, що дозволило збільшити перелік показників для виконання вимірювань забруднюючих речовин з числа пріоритетних та специфічних для басейну з метою визначення хімічного стану масивів поверхневих вод, а саме:

- в рамках *проєкту Координатора проєктів ОБСЄ в Україні «Визначення шкоди, завданої довкіллю на сході України»* у 2019 році було придбано 5 одиниць обладнання для пробопідготовки та підвищення чутливості методів вимірювання: спектрофотометр UA1800 Shimadzu, рН-метр/іономір SevenCompact S220 Metler Toledo, аналізатор нафтопродуктів, ротаційний випарник, батометр);

- за рахунок *Донецького обласного фонду охорони навколишнього природного середовища*, згідно з «Програмою економічного та соціального розвитку Донецької області на 2019 рік», у грудні 2019 року отримано основне і допоміжне лабораторне обладнання, лабораторні меблі та оргтехніку на суму майже 14 млн грн, у т. ч. газовий хроматомас-спектрометр GCMS-TQ8050NX Shimadzu, оптико-емісійний спектрометр Avio200 PerkinElmer, систему твердофазової екстракції, титратор, які введено в дію з 1 липня 2020 року;

- в рамках *Меморандуму про взаєморозуміння, підписаним між Представництвом Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні та Державним агентством водних ресурсів України*, у 2020 році Сіверсько-Донецьким БУВР отримано лабораторне обладнання: рідинний хроматограф LC-2030C 3D Shimadzu для визначення забруднюючих речовин з числа пріоритетних та специфічних для басейну з метою встановлення хімічного стану масивів поверхневих вод, аквадистилятор MICROmed DE-5 для водопідготовки, кондуктометр-солемір S230 Metler Toledo для визначення фізико-хімічних показників.

Разом з тим фахівці лабораторії отримали можливість **підвищити свій фаховий рівень із газової хроматографії відповідно до нових європейських вимог**. Так, з 21 по 25 жовтня 2019 року в м. Варшаві на базі Центральної дослідної лабораторії Головної інспекції з охорони довкілля Республіки Польща українські фахівці лабораторій моніторингу вод вчилися правильно й відповідно до Водної Рамкової Директиви ЄС визначати пріоритетні забруднюючі речовини та виконувати дослідження на газовому хроматомас-спектрометрі та спектрометрі з індуктивно-зв'язаною плазмою.

27–31 липня 2020 року в рамках *проєкту Координатора проєктів ОБСЄ в Україні «Зміцнення спроможності для моніторингу та управління водними ресурсами на сході України»*, що впроваджувався у співпраці з Держводагентством, вже на приладовій базі оновленої лабораторії моніторингу вод Східного регіону було проведено п'ятиденний **практичний тренінг для фахівців лабораторій Держводагентства**.

З метою обміну досвідом, уніфікації підходів вимірювання та налагодження практичної співпраці у застосуванні методів газової хроматографії навчання пройшли фахівці усіх **чотирьох сучасних лабораторних центрів у системі Держводагентства** – лабораторій моніторингу вод Східного регіону (Сіверсько-Донецького БУВР, м. Слов'янськ), Західного регіону (Дністровського БУВР, м. Івано-Франківськ), Північного регіону (Міжрегіонального офісу захисних масивів дніпровських водосховищ, м. Вишгород) та Південного регіону (БУВР річок Причорномор'я та нижнього Дунаю, м. Одеса).

Встановлення та освоєння
нового обладнання (2020)

Навчання і тренінги

оптико-емісійний спектрометр
з індуктивно-зв'язаною плазмою
Avio 200 PerkinElmer

навчання фахівців
у Польщі (2019)

хроматомас-спектрометр
GCMS-TQ8050NX Shimadzu

рідинний
хроматограф
LC-2030C 3D
Shimadzu

тренінг для фахівців лабораторій Держводагентства
в рамках проєкту ОБСЄ «Сучасні методи газової
хроматографії для аналізу води» (2020)

підготовка до атестації
згідно з вимогами ДСТУ ISO/IEC 17025:2017

Державний моніторинг поверхневих вод

18 працівників
лабораторії

в межах 6 областей:

Харківської, Донецької, Луганської, Запорізької,
Дніпропетровської, Полтавської областей

72 в суббасейні
Сіверського
Дінця

91 пункт
моніторингу

в районі басейну
річок Приазов'я 19

61 масив поверхневих вод – 8,7%
від загальної кількості МПВ

70 показників
щомісяця

18 масивів поверхневих вод – 3,2%
від загальної кількості МПВ

З 1 липня 2020 року лабораторія моніторингу вод Східного регіону забезпечує виконання державного (діагностичного) моніторингу за збільшеним переліком показників (з 38 до 70) та розширеною мережею спостереження (з 34 до 91 пункту моніторингу, у 2021 році – до 131) у суббасейні Сіверського Дінця та суміжних річкових басейнах річок Приазов'я та нижнього Дніпра.

Крім того, з травня 2020 року лабораторія є активним суб'єктом регіонального моніторингу завдяки залученню коштів Донецької облдержадміністрації і виконує дослідження стану якості вод за 25 показниками у 16 пунктах моніторингу на території Донецької області (10 – у суббасейні р. Сіверський Донець, 4 – в басейні нижнього Дніпра та 2 – в басейні річок Приазов'я).

Отже, оновлена лабораторія моніторингу вод Східного регіону завдяки євроінтеграційним процесам має більш потужні функціональні можливості для дослідження українських водойм за новими європейськими стандартами та моніторингу реальних загроз і потенційних ризиків у сфері екологічної безпеки вод на сході України.

Лабораторія моніторингу вод Східного регіону

Лабораторія діє з **1961** року
Дані моніторингу поверхневих вод сформовані за **60** років

В різні роки мережею моніторингу було охоплено **219** пунктів у **3-х** областях

Харківська, Донецька, Луганська, області

2019-2020 рр. лабораторія повністю оновлена: виконано капітальний ремонт, придбано сучасне обладнання

Лабораторія є активним суб'єктом регіонального моніторингу в Донецькій області завдяки залученню коштів Донецької облдержадміністрації

25 показників щомісяця

16 пунктів моніторингу

в суббасейні Сіверського Дінця, суббасейні Нижнього Дніпра, басейні річок Приазов'я

СПІВПРАЦЯ З СІВЕРСЬКО-ДОНЕЦЬКИМ БУВР — КОНСОЛІДАЦІЯ ЗУСИЛЬ ЗАРАДИ СПІЛЬНОЇ МЕТИ

Сергій Натрус,
*директор департаменту екології та природних ресурсів,
Донецька обласна державна адміністрація*

Донецька область є складним індустріально розвиненим регіоном України, на території якої межують три річкових басейни: суббасейн Сіверського Дінця району басейну р. Дон; басейн річок Приазов'я та суббасейн нижнього Дніпра. Втім, основним джерелом водопостачання для потреб населення і промисловості Донеччини є р. Сіверський Донець — головна водна артерія сходу України.

Впровадження європейського моніторингу вод вважається пріоритетом як на загальнодержавному, так і на регіональному рівні. Тож розбудова системи моніторингу поверхневих вод у Донецькій області є важливим напрямом взаємодії департаменту екології та природних ресурсів з Сіверсько-Донецьким басейновим управлінням водних ресурсів як одним з основних суб'єктів регіонального моніторингу в сфері довкілля.

Між департаментом та басейновим управлінням на-
працьовано досвід діе-
вої співпраці в час-
тині обміну еко-
логічною інфор-
мацією в рам-
ках Угоди про
співробітниц-
тво у сфері моніторингу довкілля.

Завдяки суттєвій підтримці Донецької облдержадміністрації в басейні Сіверського Дінця однією з перших в Україні запроцьовувала сучасна лабораторія моніторингу вод Східного регіону на базі Сіверсько-Донецького БУВР. З метою підвищення потенціалу і функціональних можливостей лабораторії за рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища у 2019 році було придбано обладнання на загальну суму 13,987 млн грн (хроматомас-спектрометр, система твердофазної екстракції, оптико-емісійний спектрометр з індуктивно-зв'язаною плазмою, допоміжне обладнання, матеріали, комп'ютерна техніка та лабораторні меблі), що дозволило вже з другого півріччя 2020 року в басейні Сіверського Дінця розпочати виконання діагностичного моніторингу за збільшеним переліком показників з переліку 45 найбільш шкідливих для водного середовища забруднюючих речовин.

Додаткові дослідження стану якості вод за рахунок субвенції з обласного бюджету в рамках Регіональної програми моніторингу стану довкілля в Донецькій області на 2020–2024 роки лабораторією моніторингу вод Східного регіону здійснюються з травня 2020 року в 16 пунктах моніторингу (10 – в суббасейні р. Сіверський Донець, 4 – у суббасейні нижнього Дніпра та 2 – в басейні річок Приазов'я).

У цілому, потенціал лабораторії моніторингу вод Східного регіону та здійснення додаткових спостережень за якісним станом водойм у Донецькій області із застосуванням спеціалізованого транспорту (пересувної лабораторії) для відборів проб води, придбаного за кошти обласного фонду охорони навколишнього середовища, дозволили забезпечити потреби Донецької облдержадміністрації в отриманні своєчасних і якісних даних для оперативного та дієвого нагляду за впливом антропогенних факторів, включно з ризиками можливого розповсюдження забруднення поверхневих вод

з тимчасово окупованої території області по притоках р. Сіверський Донець, які з нею межують, – річках Кривий Торець та Бахмутка.

З 2016 року департаментом за активної участі басейнового управління ведеться

робота з впровадження першої в Україні автоматизованої системи моніторингу довкілля. На теперішній час у Донецькій області встановлено та вже діють (у режимі дослідницької експлуатації) 8 автоматизованих постів контролю якісних показників поверхневих водних об'єктів, із яких 5 – у басейні р. Сіверський Донець (2 пости по руслу р. Сіверський Донець та 3 пости на річках Казенний Торець, Кривий Торець та Бахмутка), які мають забезпечити нагляд у цілодобовому режимі за можливими змінами стану якості вод і особливо на тих водотоках, які межують з тимчасово окупованою територією. Під неухильним наглядом цієї автоматизованої системи – й питні водозабори з р. Сіверський Донець, що забезпечують потреби населення Донецької області.

Між департаментом і басейновим управлінням напрацьовано досвід дієвої співпраці в частині обміну екологічною інформацією в рамках Угоди про співробітництво у сфері моніторингу довкілля

Поточні дані спостережень за станом довкілля та середньодобові за останні 30 днів передаються в режимі онлайн на монітори, встановлені у приміщенні Донецької облдержадміністрації, і розміщуються у відкритому доступі на офіційному вебсайті департаменту екології та природних ресурсів.

У взаємодії департаменту з Сіверсько-Донецьким БУВР було розроблено Регіональну цільову програму щодо здійснення розчистки та регулювання русел річок на 2018–2022 роки, яка передбачає виконання заходів за шістьма напрямками: відновлення та підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану річок; реконструкція гідротехнічних споруд; будівництво у населених пунктах необхідних споруд для очищення стічних вод, що утворюються у комунальному господарстві; реконструкція на діючих підприємствах необхідних споруд для очищення стічних вод, що утворюються у комунальному господарстві; заходи із захисту від підтоплення та затоплення; будівництво берегоукріплювальних споруд.

У рамках зазначеної Програми з метою відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану річок басейну р. Сіверський Донець упродовж 2018–2020 років за рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища реалізовано екологічні заходи на загальну суму 272,9738 млн грн, а саме: реконструкція каналізаційних очисних споруд у містах Вугледар, Лиман, Часів Яр, Слов'янськ, будівництво каналізаційних очисних споруд смт Желанне та смт Очеретине Ясинуватського району, с. Яковлівка Бахмутського району, а також укріплення та розчистка русел річок Казенний Торець, 2-га Біленька у межах м. Краматорська (в районі «Саду Бернацького»), водовідводу від пр. Нахімова по Кленовій балці в Приморському районі м. Маріуполя. За рахунок коштів підприємств та інших джерел (ТОВ «Краматорськтеплоенерго») профінансовано заходи щодо підтримання санітарного стану річок, зокрема забезпечення екологічного безпечного видалення золашлакових відходів, покращення якості води у відстійниках на загальну суму 5,7 млн грн.

Ще одним кроком до зниження антропогенного навантаження на водні об'єкти має стати спільне впровадження моніторингового контролю за скидами промислових підприємств області.

Зважаючи на актуальність питань підвищення екологічної свідомості та обізнаності громадськості регіону щодо проблем, пов'язаних з водним фактором, Донецька облдержадміністрація з 2015 року підтримує Сіверсько-Донецьке БУВР і в еколого-просвітницькому напрямі – організації науково-практичної конференції та дитячо-юнацького конкурсу в рамках Дня Сіверського Дінця. Підтримка заходів до Дня Сіверського Дінця увійшла до міжвідомчої регіональної програми «Екологічна просвіта та інформування для сталого розвитку Донеччини на 2020–2025 роки».

Досягнутий прогрес є результатом партнерства і консолідації зусиль у покращенні стану довкілля області задля екологічно збалансованого розвитку територіальних громад і покращення якості життя громадян у коротко- та довгостроковій перспективі.

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ГІДРОТЕХНІЧНОЇ МЕЛІОРАЦІЇ ЗЕМЕЛЬ У РЕГІОНІ

Одним із напрямів діяльності Сіверсько-Донецького басейнового управління водних ресурсів є експлуатація водогосподарсько-меліоративного комплексу Донецької області. У степовій посушливій зоні, до якої належить і Донеччина, виробництво сільськогосподарської продукції значно залежить від об'єднання зусиль аграріїв та водників, особливо в роки з несприятливими погодними умовами.

Так, у зв'язку з аномально теплою погодою взимку та навесні 2020 року запуск насосних станцій у Донецькій області було проведено на два тижні раніше, ніж зазвичай, тож агровиробни-

ки змогли вчасно розпочати штучне зрошення. До того ж все більше аграріїв розуміють, що досягти сталого врожаю без зрошення стає все менш реально в умовах глобальних змін клімату, відчутних уже в усіх регіонах України. Тож і в Донецькій області за останні роки **утричі збільшився об'єм води**, що забирається на полив сільськогосподарських культур з точок водовиділу державних зрошувальних систем.

А 2020 рік узагалі став справжнім випробуванням на стійкість для людей і природи. Втім, наявні виробничі потужності дозволили протягом напруженого поливного періоду 2020 року забезпечити **стабільну роботу систем та об'єктів водогосподарсько-меліоративного комплексу Донеччини** для здійснення водозабору первинними водокористувачами на зрошення сільгоспкультур.

Водогосподарсько-меліоративний комплекс Донецької області у цифрах:

- 5 експлуатаційних дільниць Сіверсько-Донецького БУВР – Бойківська, Волноваська, Мангушська, Лиманська, Слов'янська;
- 16 державних зрошувальних систем;
- 41 насосна станція зрошення;
- 148,97 км магістральних трубопроводів;
- 6 ГТС на відомчих водосховищах;
- до 300 км віддаленість об'єктів водогосподарської інфраструктури;
- 82,288 тис. га зрошуваних земель сільськогосподарського призначення.

Зрошення дає можливість підтримувати на посівах оптимальну вологість ґрунту в критичні періоди вегетації і незалежно від погодних умов отримувати сталі врожаї. При штучних поливах урожайність підвищується в середньому на 50–70%. Саме тому актуальним є **відновлення зрошувального землеробства, збільшення площ поливу та реконструкція застарілої інфраструктури**, що потребує комплексного підходу і спільних зусиль.

Так, завдяки взаємодії водників та аграріїв у 2018–2019 роках було проведено реконструкцію Стародубівської зрошувальної системи для забезпечення потреб водокористувачів на площі 1100 га. В рамках проекту реконструкції оновлено гідротехнічне та електромеханічне обладнання державних насосних систем, придбано сучасні дощувальні машини та переоснащено внутрішньогосподарську меліоративну мережу на суму 34,6 млн грн. За рахунок проведення у 2019–2020 роках реконструкції внутрішньогосподарських мереж від державних зрошувальних систем **утричі збільшено площі поливу сільськогосподарських культур**, а реконструкція внутрішньогосподарської мережі краплинного зрошення у підготовчий до поливного сезону період 2020–2021 років дозволить ще на 10 га збільшити поливні площі в Донецькій області.

Залишається актуальним питання **відновлення роботи Слов'янської зрошувальної системи**, яка була введена в експлуатацію у 1986 році та призначена для забору з водних об'єктів і переміщення води водокористувачам для зрошення сільськогосподарських культур на площі 10 088 га. До складу зрошувальної системи входять 13 насосних станцій, 10 з яких безпосередньо подають воду господарствам на полив сільськогосподарських культур. Загальна протяжність державних трубопроводів – 70,91 км.

Реалізація заходів з відновлення об'єктів Слов'янської зрошувальної системи потребує залучення значних коштів – як державних, так і аграрного бізнесу. Це дозволить не тільки відновити роботу 7 державних насосних станцій, які не втратили свого потенціалу, а й збільшити площі поливу сільськогосподарських культур на 1910 га, зберегти гарантоване джерело виробництва сільськогосподарської продукції та створити додаткові робочі місця. Відновлення об'єктів Слов'янської зрошувальної системи також забезпечить ефективне використання меліорованих земель та розширить перспективи розвитку зрошення в Донецькій області на умовах державно-приватного партнерства. Наразі інвестиційний проект відновлення Слов'янської зрошувальної системи вивчає Американське агентство з міжнародного розвитку USAID в межах Програми «Економічна підтримка східної України».

На сьогодні пріоритетними для водників є питання **модернізації гідротехнічного обладнання та економія електроенергії**, а для аграріїв – зменшення вар-

35 років тому – в 1986 році введено в експлуатацію найбільшу на Донеччині зрошувальну систему – Слов'янську зрошувальну систему, спроектовану на подачу води на площу понад 10 тис. га меліорованих земель.

Інвестиційний проект з відновлення Слов'янської зрошувальної системи

- Слов'янська зрошувальна система введена в експлуатацію у 1986 році
- Площа обслуговування 10088 га
- У складі системи 13 насосних станцій, з них 10 задіяні для подачі води на полив
- Є наміри агровиробників щодо поновлення меліорації зрошуваних земель
- Проект вивчається Американським агентством з міжнародного розвитку USAID

Інвестиційний проект передбачає відновлення роботи 7 насосних станцій у два етапи в 2021–2023 роках:

- I етап – капітальний ремонт магістрального трубопроводу*
- II–III етапи – відновлення роботи 7 насосних станцій*

Реалізація заходів дозволить відновити полив сільгоспкультури на площі 1910 га

55 років тому – в 1966 році введено в експлуатацію одну з перших зрошувальних систем на Донеччині – Оскільську зрошувальну систему № 1.

тості послуг із забору води на зрошення та зниження собівартості вирощування сільгосппродукції.

Позитивним досвідом успішної взаємодії водників та аграріїв у 2020 році стало придбання та встановлення на насосних станціях Оскільської зрошувальної системи електролічильників з авто-

матизованою системою комерційного обліку електричної енергії (АСКОЕ), що дасть змогу надалі при роботі обладнання в нічний час економити понад 100 тис. грн за поливний період.

Для подальшого **зниження вартості послуг із забору води на полив сільгоспкультур** планують замінити насосні агрегати на менш енерговитратні, що дасть змогу зекономити до 22% електроенергії, яка використовується для забору води з меліоративних систем. Це, своєю чергою, має суттєво вплинути і на здешевлення собівартості вирощування сільгосппродукції на зрошуваних землях.

Належне функціонування водогосподарської інфраструктури – суттєвий внесок водників в урожайність і продовольчу безпеку країни. Тож **підготовка державних зрошувальних систем до роботи у поливний сезон 2021 року** здійснюється за планом і швидкими темпами: триває ремонт трубопроводів, гідротехнічних споруд, насосно-силових агрегатів. Це має попередити втрати такого дорогоцінного ресурсу, як вода та забезпечити стабільну й безаварійну її подачу на поля сільгоспвиробників протягом усього посушливого періоду. А зважаючи на кліматичні виклики, які вже неможливо ігнорувати, послуги водників агровиробникам стануть у пригоді й після збору врожаю.

Так, внаслідок довготривалої літньо-осінньої посухи в 2020 році осіннє зволоження ґрунту було вкрай недостатнім: на кінець жовтня **запаси продуктивної вологи** у метровому шарі ґрунту коливались переважно у межах 3–58 мм, що відповідає 5–65% норми. За спостереженнями фахівців гідрогеолого-меліоративної служби Сіверсько-Донецького БУВР, під впливом кліматичних чинників (тривалі бездощові періоди з температурою повітря до +40°C) рівні ґрунтових вод знизилися в середньому на 0,4–1,8 м на всій території Донецької області, внаслідок чого спостерігалось таке явище, як **кліматична аридизація** (надмірне пониження вологості повітря через збільшення температури і низького рівня опадів), що є однією з причин кліматичного опустелювання ґрунтів.

Щоб зменшити ці негативні явища, працівники Сіверсько-Донецького БУВР у жовтні 2020 року подбали про здійснення **вологозарядки ґрунтів як передумови доброго врожаю у наступному сезоні** і забезпечили

Відновлення зрошуваного землеробства та належне функціонування меліоративних систем є невід'ємними складовими розвитку економіки регіону і добробуту людей

необхідний забір води водокористувачами з державних зрошувальних систем. Своєю чергою аграрії повинні подбати про правильну організацію сівозмін та обробки ґрунту, адже нехтування цим спричиняє погіршення агрофізичних властивостей ґрунтів, збільшення їх щільності та призводить до зниження можливостей вбирати воду і, як наслідок, до **втрати родючості ґрунтів**. Аби запобігти цьому, фахівці Сіверсько-Донецького басейнового управління водних ресурсів визначають стан якості води в джерелах зрошення державних зрошувальних систем та внутрішньогосподарських систем, а також проводять оцінку еколого-меліоративного стану зрошуваних земель перед початком поливу та після його завершення з наданням необхідних рекомендацій аграріям.

Безумовно, сільське господарство є однією з найбільш уразливих та залежних від клімату галузей економіки. Цей чинник обов'язково враховується при розробленні таких стратегічно важливих документів, як Стратегія розвитку Донецької області та Плани управління річковими басейнами, зокрема суббасейну Сіверського Дінця, нижнього Дніпра та річок Приазов'я, водними ресурсами яких забезпечуються потреби всього агропромислового комплексу Донеччини. Тож розвиток регіону вимагає подальшої консолідації зусиль і плідної взаємодії представників аграрної та водної сфери.

**МАЙБУТНЕ
ТВОРИТЬСЯ СЬОГОДНІ**

ФОРМУВАННЯ ЕКОСВІДОМОСТІ: МИСЛИМО ГЛОБАЛЬНО – ДІЄМО ЛОКАЛЬНО

За висловом видатного вченого-еколога, знавця заповідної справи Миколи Реймерса, не природі потрібний наш захист, а нам (людям) потрібне її заступництво: чисте повітря, щоб дихати, джерельна вода, щоби пити, уся природа, щоб жити. З цим важко не погодитись, проте і природі, на жаль, уже сьогодні вкрай потрібен наш захист і ощадливе використання. Адже здатність природного середовища до самовідновлення не безмежна, а за сучасних темпів еволюції дисбаланс потенціалу природи і антропогенного навантаження давно досяг критичної позначки.

В умовах кліматичних змін, які стають дедалі відчутнішими і в Україні, кожен щодня обирає, прискорити чи уповільнити ці процеси. І першочерговим завданням для людства має стати заміна споживацького підходу до природи на ощадливий та свідомо екологічний.

Саме тому **формування екологічної свідомості** населення, зокрема юного покоління – серед пріоритетних напрямів діяльності фахівців водної сфери.

Науково-дослідницька організація «Всесвітня мережа екологічного сліду» (Global Footprint Network) щорічно визначає дату настання Дня екологічного боргу (Earth Overshoot Day), щоб привернути увагу до проблеми ненормованого витрачання природних багатств планети. За даними організації, точкою неповернення у використанні дедалі більшої кількості ресурсів були 70-ті роки ХХ ст., коли споживання почало різко зростати, перевищуючи збалансований рівень.

Вперше екологічний борг був зафіксований 29 грудня 1970 року, а дефіцит ресурсів становив усього 2 дні. З того часу дата вичерпання ресурсів неухильно зміщується до початку року. У 2020 році День екологічного боргу припав на 22 серпня. Це дата, коли кількість використаних людством ресурсів перевищила той обсяг, який природа здатна відновити за рік. Якщо така тенденція збережеться, то у 2030 році потрібно буде вже дві такі планети для забезпечення потреб людства.

Ініціатори проекту зазначають: «Ціна цього глобального екологічного марнотратства стає все більш очевидною – вона проявляється в ерозії ґрунтів, втраті біорозмаїття, накопиченні вуглекислого газу в атмосфері. Останнє веде до змін клімату та більш частих екстремальних погодних умов».

Протягом року є декілька ключових дат екологічного календаря, важливих для планування заходів еколого-патріотичної спрямованості.

22 березня відзначається Всесвітній день водних ресурсів (World Water Day).

Це чудова нагода нагадати про необхідність ощадливого використання води як найціннішого ресурсу, без якого неможливе існування людської цивілізації. І про те, що від наших щоденних дій, зокрема й у споживанні води, залежить майбутнє планети. «Зміни своє МАЙБУТНЄ – про ВОДУ дбай сьогодні!» – під таким гаслом було запропоновано оформити свої творчі роботи учасникам дитячо-юнацького конкурсу, підсумки якого буде підбито до Дня води – 2021.

Щороку за проблематикою водних питань фахівці Сіверсько-Донецького басейнового управління водних ресурсів ініціюють проведення тематичних занять у навчальних закладах і бібліотеках, організують зустрічі з членами екологічних гуртків, проводять пізнавальні екскурсії в лабораторії управління. До уваги школярів – цікава і вражаюча інформація, яка змушує їх замислитись та переглянути свої звички, спонукає до роздумів та активних дій. Позитивним результатом є дитячі наміри зробити бодай малі кроки для збереження водних ресурсів рідного краю, як-то вчасно закрити кран, щоб зекономити воду в щоденному побуті, не залишити сміття після себе на березі річки, власноруч прибрати хоча б невеличку ділянку планети...

«Вода... Ти – саме життя... Ти найбільше багатство у світі...» – захоплено писав майже сто років тому Антуан де Сент-Екзюпері. Він же мудро й пророче вклав у уста Маленького принца заповіт усім нам, мешканцям спільного дому Земля: *«Є таке тверде правило: піднявся рано вранці, умився, привів себе до ладу – і одразу ж наведи лад на своїй планеті!»*.

Саме ці слова стали поштовхом до дії для всіх учасників ЕКОтолоки **«Чистий берег Дінця»**, яка вже п'ять років поспіль проходить за ініціативи Сіверсько-Донецького БУВР та громадської організації «Сіверський Донець – відродження». ЕКОтолока єднає людей різного віку і соціального статусу в спільному прагненні – прибрати від сміття береги знайомої з дитинства річки, навести лад в улюбленому куточку планети, допомогти природі рідного краю...

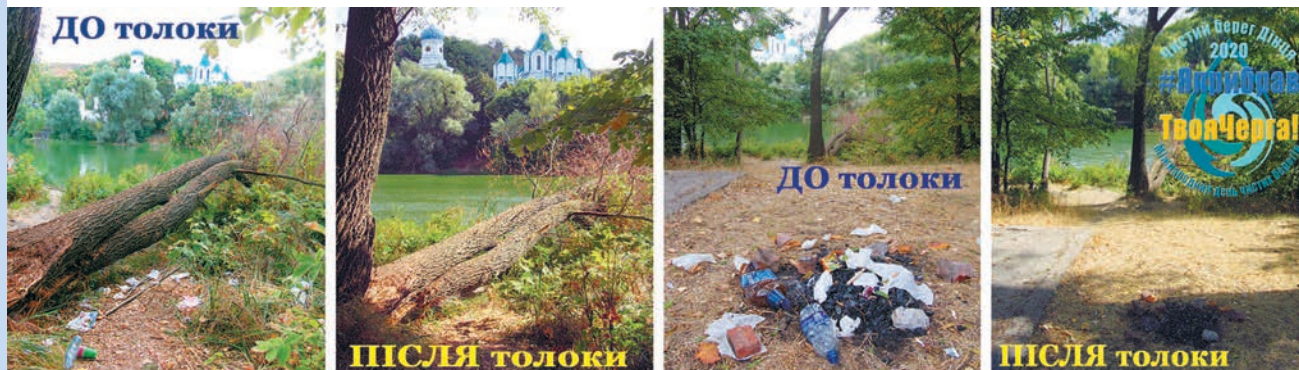

У 2020 році «Чистий берег Дінця» підтримав заступник міністра захисту довкілля та природних ресурсів України Олександр Краснолуцький, долучившись до участі в ЕКОтолоці, яку через весняний карантин вдалось провести аж восени – у третю суботу вересня до **Всесвітнього дня прибирання (World Cleanup Day)** та **Міжнародного дня чистих берегів (International Clean Beach Day)**. П'ятиріччя ЕКОакції поєднали з ЧистоФЕСТом, аби «великим прибиранням» привітати Донець зі святом – **Днем Сіверського Дінця**, що відзначається *21 вересня*.

А зазвичай ЕКОтолоки – як такі ж глобальні, так і локальні – водники басейну Сіверського Дінця проводять, починаючи від **Всеукраїнського дня довкілля (третя субота квітня)**, прибирають береги водних об'єктів до початку сезону активного від-

починку і вже після «нашестья любителів природи». На жаль, через **низьку ЕКОкультуру відпочивальників** на берегах водойм у великій кількості можна побачити усіякий непотріб: пластикові і скляні пляшки з-під напоїв, вологі серветки, одноразовий посуд, обгортки з-під їжі та тютюнових виробів, целофанові пакети і консервні бляшанки, іноді трапляються залишки зношеного одягу та взуття, дитячі підгузки, гумові вироби і цьогорічний тренд – медичні маски. Окрім суто естетичного недбальства, усе це сміття має неабиякий шкідливий вплив на довкілля, зокрема на водні ресурси.

Саме тому в 2018 році, залучивши до реалізації ЕКОакції «Чистий берег Дінця» кошти грантового проєкту «Програма екологічних громадських ініціатив для Сходу та Заходу України», громадська організація «Сіверський Донець – відродження» спільно з Сіверсько-Донецьким БУВР та Національним природним парком «Святі Гори» передали в дар Святогірській громаді 15 смітєвих контейнерів. Їх встановили уздовж берегової лінії Сіверського Дінця разом з яскравими інформаційними стендами, з яких – погляд у душу найменших учасників ЕКОтолоки і заклик **«Просимо не смітити! Тут прибирали діти!»**.

Водники Сіверського Дінця давно вже власним прикладом заохочують до активних дій на захист природи дітей та молодь. 15 років поспіль опікуються створеною в Слов'янську під час реалізації європейського проєкту TACIS **зоною відпочинку «Староріччя» на березі Казенного Торця**, запалюючи серця молоді. Так, у 2018 році молодіжне об'єднання ЕКО-hub ГО «Сіверський Донець – відродження» спільно з Сіверсько-Донецьким БУВР за грантової підтримки проєкту «Молода Енергія Громад» подарувало зоні відпочинку «Нове життя для Староріччя». Тут кожному з майже сотні учасників знайшлась своя справа: відновити зламані дерев'яні конструкції лав та зруйновану викрадачами металу дитячу гойдалку, прибрати береги річки від сміття та висадити саджанці дерев у родинну алею, спробувати свої сили в ЕКОквесті й дати використаним речам другий шанс на життя.

В 2016 році громадська екологічна акція «День Сіверського Дінця» та проект створення і благоустрою зони відпочинку «Староріччя» на березі р. Казенний Торець завоювали I і II місця на Всеукраїнському конкурсі «До чистих джерел» Міністерства екології та природних ресурсів України, принісши перемогу їх спів-організаторам – Сіверсько-Донецькому БУВР і громадській організації «Сіверський Донець – відродження».

Ще один формат дій «За чисте довкілля» для юних друзів Сіверського Дінця – це можливість участі у **творчому конкурсі «Сіверський Донець – очима молоді»**, який з 2007 року проводиться в рамках Дня Сіверського Дінця. Учням та студентам Харківської, Донецької та Луганської областей пропонується у будь-який творчий спосіб продемонструвати своє бачення краси і проблематики водних об'єктів басейну Сіверського Дінця. За 15 років проведення конкурсу кілька тисяч дітей доклали власних зусиль, аби змінити світ на краще. Ці творчі здобутки – спостереження у фотографіях, яскраві малюнки, виразні поетичні й прозові твори, ефектні мотиваційні розробки та перші спроби дослідницької діяльності – є особистим внеском юного покоління у справу збереження водних ресурсів, у майбутнє рідного краю. А нова категорія конкурсних робіт – виховні заходи – віднедавна дає можливість і педагогам поділитись своїми творчими ідеями у спільній справі формування відповідального ставлення до природи.

На жаль, конкурс не має постійних джерел фінансування, тож призовий фонд для ЕКОсвідомої молоді Придінців'я щороку під великим питанням.

Ця **еколого-патріотична ініціатива** живе ентузіазмом водників Сіверського Дінця та внесками благодійників. Упродовж п'яти років екологічні громадські заходи до Дня Сіверського Дінця підтримувались Донецькою обласною державною адміністрацією за сприяння Департаменту екології та природних ресурсів, два роки мали підтримку Луганської та Харківської облдержадміністрацій. І ось уже як три роки завдяки тісній співпраці Сіверсько-Донецького БУВР з питань водної безпеки регіону переможці конкурсу нагороджуються чудовими ЕКОподарунками від Координатора проектів ОБСЄ в Україні та Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні.

У 2020 році для найактивніших переможців конкурсу різних років та їх наставників на березі Сіверського Дінця проведено **екологічний майстер-клас з моніторингу вод** у рамках проекту Координатора проектів ОБСЄ в Україні «Зміцнення спроможності для моніторингу та управління водними ресурсами на сході України». ЕКОсвідома молодь отримала змогу на практиці ознайомитись із сучасними підходами до моніторингу поверхневих вод, побачити специфіку роботи фахівців у цій галузі, набути нових знань і практичних навичок, а ще у дружній атмосфері поспілкуватися на наукові теми з однолітками та експертами-екологами. Проведений захід став прикладом вдалого поєднання інформативного та мотивуючого компонентів, плідної взаємодії на перспективу у трикутнику «учні – педагоги – експерти», заохоченням до подальшого саморозвитку та громадської ЕКОактивності.

Вражаючим за глибиною роздумів та яскравістю світобачення став новий альманах творчих робіт під назвою «Ми пишемо ЧОРНИМ по СИНЬОМУ...», в якому зібрані найвиразніші поетичні й прозові твори, фотографії та малюнки учасників конкурсу на тему «Зробимо нашу річку чистою від пластику та фосфатів». Як і всі інші **еколого-просвітницькі видання в рамках Дня Сіверського Дінця**, альманах поширюється серед учасників екологічних заходів і доступний для завантаження на вебсайті Сіверсько-Донецького БУВР за посиланням <https://sdbuvr.gov.ua/> (у розділі «Публікації»). Там же можна знайти і **відеоролик «Сіверський Донець у вишиванці: змінюючи себе, ти змінюєш Світ»**, що у 2020 році за ініціативи Держводагентства увінчав #digital Дні річок.

Масштабний **ЕКОівент День Сіверського Дінця** був започаткований у 2007 році у рамках реалізації проєкту Європейського Союзу ТАСІС «Управління транскордонним водним об'єктом. Фаза II. Басейн р. Сіверський Донець» за прикладом Міжнародного Дня Дунаю і став *першим серед інших Днів річок в Україні*.

Вже 15 років поспіль він єднає усіх, хто небайдужий до долі основної водної артерії сходу нашої держави – незалежно від мови й національної ідентичності, місця проживання і точки докладання професійних зусиль: і харків'ян у верхів'ях, і мешканців Донеччини, яких дінцева вода напуває аж до Маріуполя через канал Сіверський Донець – Донбас, і жителів посушливої Луганщини, для яких це – чи не єдине джерело питного водопостачання.

День Сіверського Дінця – багатоформатний і дуже динамічний простір для втілення різних ініціатив, обміну досвідом та новими ідеями. Це зустріч однодумців у форматі науково-практичної конференції – синергія влади й громади, ентузіастів і профільних фахівців, освітян і науковців, об'єднаних важливою метою – збереження водних ресурсів басейну Сіверського Дінця в контексті басейнового принципу управління і досягнення доброго екологічного стану водних об'єктів за європейськими стандартами.

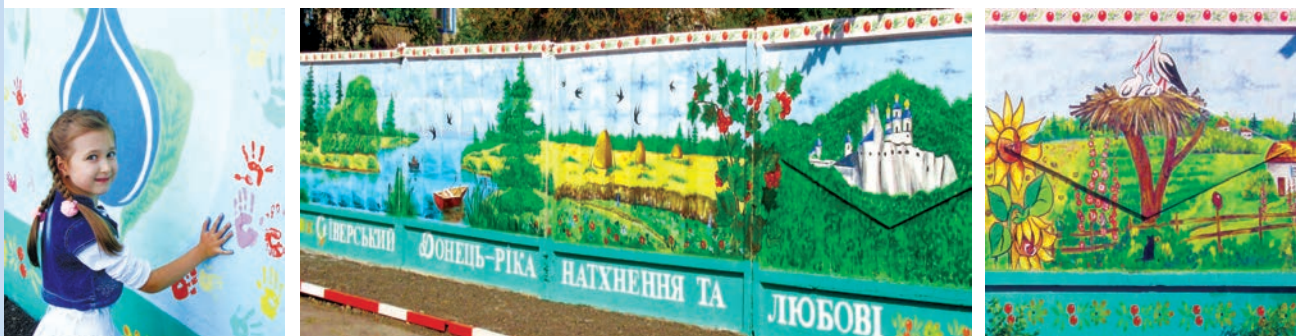
Сіверський Донець єднає!

Водночас це феєричне святкове дійство – **ЕКОfest «Сіверський Донець – ріка натхнення та любові»**, який гостинно розкриває свої обійми всім друзям від Сяну до Дону. До уваги гостей різноманітні локації за напрямками «Екологія», «Етнографія» та «Мистецтво», а також талановиті виступи творчих колективів, що майстерно доводять: Слов'янський край – пісенний і танцювальний, відкритий і щирий, з неперевершеним колоритом і багатим рекреаційним потенціалом. У підсумку зазвичай щасливі обличчя й захоплені відгуки, розширене коло друзів Сіверського Дінця та юних захисників природи, море позитивних емоцій і гейзер натхненного драйву для подальшого руху вперед і вгору.

Своєрідним художнім символом єднання став **мальовничий мурал**, створений у 2017 році за творчим задумом організаторів свята. Запрошеним для його втілення майстриям пензля і барв чудово вдалось передати милу серцю красу Придінців'я та Сіверського Дінця: різнотрав'я його берегів і рибалку на тихому плесі, стрункі берізки й величаві сосни, широкі лани і родючі поля, червону калину і золотавий соняшник, духовну перлину Донецького краю – Святогірську Лавру і споконвічний символ миру, добра і злагоди – щасливу родину лелек над тином і мальвами коло батьківської оселі... А на першій «сторінці» муралу залишили відбитки своїх долоньок діти й онуки працівників управління, що ніби тримають земну кулю з великою краплиною води як першооснови життя на Землі.

Так само дбайливо і шанобливо учасники святкування 10-річчя Дня Сіверського Дінця у 2016 році тримали в руках **75-метровий символ єдності України – Рушник єднання** з часточками душі майстринь з усіх куточків держави. Адже весь колектив Сіверсько-Донецького басейнового управління водних ресурсів разом з колегами-водниками з різних регіонів країни долучились до реалізації Всеукраїнського культурно-мистецького проекту «Україна єдина: Схід і Захід разом». Цей еколого-етнографічний проект стартував у 2011 році зі Святогір'я, з берегів Сіверського Дінця, і упродовж року охопив усі області нашої країни під власну пісню «Вишиванка – моя Україна» на слова Алли і Віктора Антоненків. Сьогодні ця Рушникова доріжка зберігається у фондах Слов'янського краєзнавчого музею як символ єднання заради майбутнього.

Ось так – локальними діями в глобальному сенсі – водники Сіверського Дінця щоденними ЕКОкроками формують ЕКОсвідомість, виховують ЕКОВідповідальність, згуртовують у єдину ЕКОспільноту всіх, хто шанує і дбає про водні ресурси рідного краю, доводячи, що «любити природу – означає любити Батьківщину» і що наше спільне майбутнє твориться вже сьогодні.

60 РОКІВ – У ВІДМІННІЙ ФОРМІ!

Віктор ХОРЄВ,

*дійсний член Української екологічної академії наук,
міністр водних ресурсів і водного господарства УРСР (1990–1991),
голова Державного комітету України з водного господарства (1991–2003)*

Щиро вітаю керівництво та колектив Сіверсько-Донецького басейнового управління водних ресурсів з 60-річчям від початку плідної трудової діяльності.

Вам є чим пишатись: у галузі водного господарства управління Сіверського Дінця було зразком для інших регіонів країни та прикладом для територій прилеглих держав. І зараз ви не лише забезпечуєте водою населення і господарський комплекс регіону, а й піклуєтесь про збереження та примноження найціннішого для держави – водних ресурсів України. Тож упевнений, що попри тимчасові ускладнення соціально-економічної і політичної ситуації в регіоні ви зробите усе можливе, аби не втратити, а збагатити ваші досягнення в управлінні водними ресурсами, вийти на новий професійний рівень завдяки висококваліфікованим фахівцям та спадкоємності фахового досвіду.

Бажаю усім вам миру і здоров'я, успіхів у втіленні всіх задумів та реалізації намічених планів, стійкості та витримки у вашому щоденному служінні водним ресурсам басейну р. Сіверський Донець.

Микола БАБИЧ,

*заступник голови Державного комітету України з водного господарства (2003–2011),
начальник Головного управління комплексного використання водних ресурсів
Держводгоспу (1993–2003)*

60 років тому було створено Державну водну інспекцію басейну Сіверського Дінця з функцією регулювання використання та охорони вод в басейні р. Сіверський Донець. Головними її завданнями були організація контролю за якісним станом вод, видання дозволів на спеціальне використання водних ресурсів, що у ті часи починали впроваджуватися, інспекторська діяльність і накладення штрафів на підприємства-порушники та керівників цих підприємств тощо.

Було розроблено спеціальні методики для обчислення завданих збитків та накладення штрафів. Їх кількість та обсяг враховувалися при оцінці ефективності роботи служби. То був післявоєнний період. На Донбасі бурхливо розвивалася промисловість, будувалися шахти, зростали нові міста, збільшувалось населення. У таких умовах зростала і кількість забраної та використаної води, часто скидні води були взагалі неочищені. Збільшувалось індустриальне навантаження на басейн: за балансовими підрахунками стік Сіверського Дінця використовувався майже тричі: у верхній течії воду взяли, використали, злили, нижче за течією знову взяли, використали, злили... Про яку якість води могло йтися?! А іншого джерела водозабезпечення, в т. ч. питного, в регіоні не було.

З метою поліпшення водозабезпечення на Сіверському Дінці було збудовано низку водосховищ. Це дало змогу стабілізувати подачу води у маловодні періоди року. Також стало можливим проведення узгоджених залпових скидів із водосховищ для влаштування штучного паводку. Додало можливостей для маневру і введення в дію першої черги каналу Дніпро – Донбас. Таким чином, у басейні поступово було створено складний водогосподарський комплекс, який вимагав впровадження сучасніших методів управління. Світова практика підказувала, що таким методом є басейновий. Це означає, що управління річковими басейнами має здійснюватися на підставі розробленого та погодженого у регіонах басейну Плану управління річковим басейном як цілісного програмного документа. Цей метод було закріплено у новому Водному кодексі України.

На підставі нового законодавства Держводгоспом було розроблено та схвалено Програму реформування управління водними ресурсами у нашій країні. Внаслідок цього суттєво змінилися завдання та повноваження басейнового органу. Після чергової реорганізації інспекція була перейменована у Сіверсько-Донецьке басейнове управління водних ресурсів. Але суть не у назві, а в зміні функцій та управлінських підходів. Почалося впровадження басейнового принципу управління, відповідно до якого річковий басейн розглядається як цілісний природний комплекс, а не як конгломерат, «зшитий» з окремих, незалежних один від одного шматочків території. Головним завданням тепер є безпечне та повне водокористування на підставі досягнення доброї якості води. І, звичайно, впровадження еколого-економічних підходів управління згідно з Планом управління річковим басейном. Складання Плану – досить складна і витратна процедура, та перші кроки в цьому напрямі вже було зроблено. Маю на увазі Правила використання та охорони вод басейну р. Сіверський Донець, які було розроблено Укргідропроектом.

Створена і діє басейнова рада, до складу якої входять представники місцевої влади, управління, водокористувачі, науковці та громадськість. В управлінні на базі геоінформаційних технологій працює програмний комплекс для підтримки прийняття тих чи інших управлінських рішень. Ця система забезпечує збереження, обробку, доступ та поширення баз даних з моніторингу водних ресурсів, джерел забруднення, потенційно небезпечних об'єктів.

Басейнова лабораторія Сіверсько-Донецького БУВР багато років здійснює моніторинг якості води у спеціально визначених створах. За висновками європейських експертів, лабораторія є однією з провідних серед органів, що здійснюють державний моніторинг в Україні. За дорученням Держводагентства, тривалий час лабораторія вела зовнішній лабораторний контроль у системі водного господарства. Однак незважаючи на те, що в рамках проекту Євросоюзу вдалося певною мірою покращити стан лабораторного обладнання, з плином часу виникає потреба у його оновленні.

Діяльність басейнового управління є відкритою для громадськості та населення. Щорічно проводяться екологічні конкурси серед школярів та молоді, День Сіверського Дінця. Усі ці досягнення стали можливими завдяки стабільному та висококваліфікованому колективу управління, який об'єднаний спільною метою – турботою про здоров'я річки Сіверський Донець.

40 років Сіверсько-Донецьке БУВР очолював досвідчений фахівець і дуже порядна людина – Віктор Антоненко. Саме йому управління значною мірою завдячує своїми успіхами. Проте час минає, і кілька років тому Віктор Єгорович передав кермо молодшому колезі – Сергію Трофанчуку. Впевнений, що сплав досвіду та молодості буде на користь справі.

Святослав КУРУЛЕНКО,

завідуючий кафедрою екологічного менеджменту, аудиту та сертифікації ЦПКВГ Міндовкілля України,

заступник міністра Мінприроди України (2003–2008),

керівник Державного управління екології та природних ресурсів Донецької області (1993–2003),

заслужений природоохоронець України

З нагоди ювілею Сіверсько-Донецького басейнового управління водних ресурсів хочу згадати про зусилля колективу водників, спрямовані на збереження та відродження природних ресурсів на сході України, і перш за все тоді, коли нам довелося долати значні труднощі при погодженні в різних інстанціях питання щодо створення в басейні Сіверського Дінця Національного природного парку «Святі Гори».

У цей період ми організували громадський рух «*Екологія природи – екологія душі*», в рамках якого проводили різні еколого-просвітницькі заходи (зустрічі з громадськістю, фотовиставки, виступи артистів, тощо). Природоохоронну ініціативу активно підтримав колектив водників Сіверського Дінця на чолі з тодішнім керівником басейнового управління Віктором Антоненком. За його сприяння вдалося вирішити низку проблемних питань, і завдяки спільним зусиллям у наших опонентів була сформована схвальна думка про необхідність створення у Святих Горах національного природного парку (1997 р.).

Роки праці показали правильність цієї позиції. НПП «Святі Гори» розташувався на понад 40 тис. га на півночі Донецької області в басейні р. Сіверський Донець. Так, значна територія Придінців'я на Донеччині в межах національного природного парку стала своєрідною еталонною ділянкою зі збереженням видовим різноманіттям рослинного і тваринного світу як вагової складової збалансованої екологічної системи.

А Сіверсько-Донецьке БУВР продовжує свій розвиток. У зв'язку з імплементацією Директив Європейського Союзу новим законодавством створено басейнову раду Сіверського Дінця та нижнього Дону, формується План управління річковим басейном Дону. До складу Сіверсько-Донецького БУВР входить лабораторія моніторингу вод Східного регіону – одна з провідних у системі Держводагентства.

Тож нехай 60-річний ювілей управління стане для його колективу новим витком у розвитку. Бажаю не зупинятися на досягнутому і черпати сили й насагу з природних багатств Донецького краю задля їх збереження і примноження!

Анатолій ЦИБУЛЬСЬКИЙ,
начальник науково-виробничого центру ДП «Укрводсервіс»

Сьогодні Сіверсько-Донецькому басейновому управлінню водних ресурсів – 60 років. Озираючись на славний пройдений шлях, згадаємо найголовніше, найвагомніше...

До 50-х років минулого століття країна не дуже переймалася охороною водних ресурсів: тільки-но завершилася Друга світова війна, суцільна розруха, відновлення народного господарства, п'ятирічні плани. Але стало зрозуміло, що лише «забирати» у природи довго не вдасться. І країна спрямувала вектор на охорону і збереження ресурсів взагалі і водних зокрема.

На початку 60-х років у складі тодішнього Міністерства меліорації і водного господарства України було створено Головне управління з охорони вод. Як регіональні органи на місцях було утворено 11 державних інспекцій по відповідних басейнах, а в кожному обласному центрі – виробничі дільниці. Однією з таких інспекцій була Державна водна інспекція по басейну Сіверського Дінця з розташуванням у м. Слов'янську Донецької області. З часом державні інспекції були реорганізовані у водогосподарські об'єднання, а потім у басейнові управління. Змінювалися організації та їх дислокація, і тільки одна інспекція 60-х років – Державна водна інспекція по басейну Сіверського Дінця – збереглася у своєму складі, пройшовши всі реорганізації. Сьогодні це Сіверсько-Донецьке басейнове управління водних ресурсів.

Тривалий час у басейні Сіверського Дінця значним антропогенним навантаженням відзначалась так звана Рубіжансько-Лисичанська ділянка річки (100 км). На ній були зосереджені 4 підприємства хімічних виробництв з великою кількістю зворотних вод і забруднюючих речовин, для яких здатності річки до розбавлення та самоочищення виявилось недостатньо. Треба було діяти так, щоб докорінно змінити стан справ. Але вирішити проблему тодішніми методами було неможливо. Тому було ухвалено характерне для керівництва басейнового управління новаторське рішення: залучити для вирішення проблеми науковий потенціал. Науково-дослідний інститут з охорони вод (м. Харків) узявся за створення математичної моделі формування якості води на Рубіжансько-Лисичанській ділянці річки. Було розроблено програмне забезпечення функціонування моделі для СМ-ЕОМ, для експлуатації якого на базі ВО «Азот» (м. Северодонецьк) було створено обчислювальний центр для цілодобового прийому даних від станцій контролю до системи моніторингу.

Ціною величезних зусиль керівництва басейнового управління було придбано 8 станцій автоматичного контролю якості води виробництва компанії «Наяда» (Чехословаччина) і встановлено на Рубіжансько-Лисичанській ділянці річки, а потім підключено до математичної моделі контролю якості річки. На той час це була перша на всю велику країну автоматизована система контролю якості води у річці. Це дало змогу у найкоротші терміни виробити оптимальну методику і фактично врятувати річку.

З другої половини 70-х років у країні почалося впровадження системи Державного обліку використання вод із застосуванням засобів обчислювальної техніки. Тоді ЕОМ були величезними спорудами. Мати обчислювальні центри в кожній області було не під силу Мінводгоспу України, тож у його системі таких центрів було всього три. Але керівництво басейнового управління побачило перспективу в цьому починанні і по суті перейняло на себе роль полігону для відпрацювання та вдосконалення методів і засобів ведення роботи. Не дивно, що перший персональний комп'ютер Мінводгоспу було направлено саме в басейнове управління Сіверського Дінця, і саме звідси на адресу Мінводгоспу надходила більшість зауважень і пропозицій, згодом реалізованих у програмному забезпеченні ведення Державного обліку використання вод та Державного водного кадастру. Ще одним новаторським рішенням стала співпраця з науковцями з розроблення лінійних схем водозаборів і водоскидів на підставі даних Державного обліку використання вод для ефективнішого управління водними ресурсами.

Басейн Сіверського Дінця промислово розвинений і досить напружений в плані забезпечення водою, адже свого стоку для забезпечення споживання басейну не вистачає. Тому свого часу басейновому управлінню спільно з інститутом Укргідропроєкт довелося попрацювати над тим, щоб частину стоку Дніпра перекинути у маловодний регіон – Донбас. У результаті на сьогодні каналом Дніпро – Донбас щороку в басейн Сіверського Дінця подається дніпровська вода для подолання дефіциту водних ресурсів.

І це лише кілька знаменних віх, які дають підстави не сумніватися: за ці 60 років у Сіверсько-Донецького БУВР є вагомим напрацювання і завжди є новаторські ідеї, що заслуговують на увагу. З ювілеєм!

Олексій КІРЮХІН,

*виконавчий директор «Харківський геопарк Верхнє Придонецьв'я»,
член-корреспондент Академії технологічних наук України*

Великий шлях, овіяний славою, який пройдено до 60-річного ювілею колективом Сіверсько-Донецького басейнового управління водних ресурсів, є прикладом беззавітного служіння людям, державі та щирої любові до природи.

Мудрість керівництва, професіоналізм і сила духу згуртованого за ці роки колективу забезпечили стійкість та економічне зростання регіону, зберегли для майбутніх поколінь чудове творіння природи – Сіверський Донець.

Ми глибоко цінуємо роки спільної роботи в Координаційній раді Міжрегіональної екологічної програми з охорони та використання вод басейну річки Сіверський Донець, нас об'єднують спільні зусилля з підготовки державної програми оздоровлення Сіверського Дінця, копітка робота в басейновій раді річки Сіверський Донець і надихає підтримка талановитої молоді – фіналістів щорічного творчого конкурсу «Сіверський Донець – очима молоді».

Велика подяка і найтепліші вітання колективу-ювіляру!

Владислав АНТИПОВ,

генеральний директор ТОВ «Центр екології та розвитку нових технологій»

Найщиріші вітання адресуємо колективу Сіверсько-Донецького басейнового управління водних ресурсів з нагоди 60-річного ювілею.

Накопичений за ці роки досвід управління водними ресурсами та геоінформаційні технології з використанням баз даних про стан водних ресурсів басейну Сіверського Дінця, завдяки неабияким зусиллям та самовідданості колективу управління навіть за нинішніх складних умов, допомагають у прийнятті своєчасних управлінських рішень, аби підтримувати на належному рівні водність р. Сіверський Донець та показники якості її води для забезпечення потреб населення і промислових об'єктів.

Окрему увагу Сіверсько-Донецьке БУВР приділяє і практичній діяльності з розчистки берегів річок і водойм регіону, еколого-патріотичному вихованню молоді та просвітницькій роботі з населенням Придінців'я.

Водники Сіверського Дінця – чудові люди, які душею і серцем прикипіли до своєї непростой і відповідальної справи. Окремо хочеться відзначити палку любов до рідного краю Віктора Антоненка, який 40 років очолював басейнове управління і, передавши кермо у надійні руки своїх послідовників, продовжує активну екологічну діяльність на чолі громадської організації «Сіверський Донець – відродження».

Зичимо колективу управління і його керівнику Сергію Трофанчуку нових професійних досягнень, миру, добробуту і процвітання на довгі роки!

ГАННА ЧУКЛІНА: «УКРАЇНА МАЄ ДОСТАТНІЙ ПОТЕНЦІАЛ, АБИ ЧВІЙТИ ДО СПИСКУ ЛІДЕРІВ СВІТОВОГО РИБНОГО РИНКУ»

Ганна Чукліна — перша жінка, яка очолила Державне агентство рибного господарства України

Наприкінці 2020 року рішенням Уряду України очільницею центрального органу виконавчої влади у сфері рибного господарства було призначено Ганну Чукліну. Молода, амбітна та прогресивна керівниця у сфері рибного господарства має намір розблокувати потенціал українського рибного господарства та надати новий поштовх до його розвитку.

Основні пріоритети роботи команди Ганни Чукліної:

- удосконалення законодавства у галузі рибного господарства;
- розвиток сфери аквакультри, зокрема розроблення і запровадження ефективних механізмів державної підтримки виробників;
- упорядкування функціонування сфери промислового рибальства;
- удосконалення системи державного контролю за якістю рибної продукції;
- посилення заходів з рибоохорони, відтворення біоресурсів та підтримки біорізноманіття іхтіофауни.

Професійна позиція: «Використання та відтворення водних біоресурсів мають бути збалансованими».

Рибна галузь відіграє важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки нашої держави. Проте в останні роки склалась тенденція до зниження вилову водних біоресурсів, зменшення виробництва власної рибної продукції з суттєвою імпортозалежністю ринку, що свідчить про відсутність системи сталого розвитку та недостатній рівень фінансового забезпечення галузі рибного господарства в Україні. Причин цих явищ багато, зокрема й об'єктивних, та зрозуміло одне: галузь потребує пришвидшення докорінного реформування. Ми запитали у пані Ганни, якими для неї є пріоритети на посаді голови Держрибагентства?

Г. Ч.: Добре відомо, що природні умови для ведення рибного господарства в Україні – одні з найкращих у Європі. Але низка роками накопичуваних проблем у регулюванні діяльності галузі не дозволяла реалізувати її потенціал повною мірою. Тому маємо докласти усіх зусиль саме на розблокування цього потенціалу, передусім зосередившись на вдосконаленні законодавства у галузі рибного господарства, розвитку сфери аквакультури, зокрема розробленні та запровадженні ефективних механізмів державної підтримки виробників.

Особливої уваги потребує й упорядкування функціонування сфери промислового рибальства, удосконалення системи державного контролю за якістю рибної продукції і, безумовно, посилення заходів з рибоохорони та відтворення біоресурсів з підтримкою біорізноманіття іхтіофауни.

Якими були перші кроки Вашого відомства у регулюванні законодавчої сфери?

Г. Ч.: Першочерговим завданням у цьому напрямі є встановлення чітких «правил гри» для суб'єктів рибогосподарської діяльності – перегляд недосконалої законодавчої бази, внесення змін до існуючих нормативно-правових актів та розроблення нових для виведення галузі з тіні, створення комфортних умов для ведення бізнесу та надходження інвестицій.

Комплексним рішенням законодавчих проблем стане кодифікація регулювання сфери використання водних біоресурсів, тобто систематизація нормативних актів, що регулюють галузь, які водночас будуть спрямовані на вирішення регуляторних проблем галузі та довкілля.

З цією метою ми разом з командою Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України на чолі з Міністром Романом Абрамовським розпочали роботу над Кодексом ведення відповідального рибного господарства України, який стане єдиним уніфікованим документом та регулюватиме питання функціонування всього рибогосподарського сектору України.

Уже декілька місяців активно працює робоча група з розроблення проєкту Кодексу, до якої увійшли кваліфіковані фахівці Міндовкілля, Держрибагентства, авторитетні представники рибогосподарського комплексу та профільної громадськості.

Від редакції

Робоча група з розроблення проєкту Кодексу ведення відповідального рибного господарства України була утворена Міністром захисту довкілля та природних ресурсів України Романом Абрамовським і затверджена наказом Міндовкілля від 02.12.2020 № 330.

Чи є якісь зрушення в покращенні умов для ведення аквакультурної діяльності?

Г. Ч.: Передусім зауважу, що аквакультура давно потребує суттєвої державної допомоги, яка має не лише стимулювати розвиток цього бізнесу, а й забезпечувати запровадження нових біотехнологій на засадах сталості. Виведення аквакультурного бізнесу з тіні – це одне з нагальних завдань Держрибагентства. Тільки так можна контролювати, аналізувати та підвищувати ефективність його діяльності.

Нагадаю, що 4 грудня 2020 року аквакультура отримала нові можливості державної підтримки. Зокрема, з набуттям чинності Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування Державного аграрного реєстру та удосконалення державної підтримки виробників сільськогосподарської продукції» від 05.11.2020 № 985-IX для суб'єктів аквакультури та усієї галузі рибного господарства відкрито нові можливості державної фінансової підтримки.

У прийнятому документі така допомога передбачена, зокрема, через спрощення процедури отримання субсидії. Також цим Законом виправлено юридичні колізії стосовно віднесення аквакультури до сільськогосподарської діяльності.

Наразі, з метою захисту інтересів аквакультурних виробників, Держрибагентство вивчає попит на запропоновану державну підтримку серед підприємців аквакультури України, зокрема збирає інформацію щодо придбання суб'єктами аквакультури спеціального технологічного обладнання, будівництва або реконструкції виробничих потужностей, обсягу витрат на вирощування, розведення та утримання об'єктів аквакультури.

Продовжуємо й активно працювати разом з усіма зацікавленими сторонами над остаточним вирішенням питання врегулювання орендних відносин між стейкхолдерами у сфері оренди водних об'єктів, недосконалість яких є серйозним стримуючим фактором розвитку українського рибництва.

Також для розвитку аквакультурного бізнесу та виробництва конкурентоспроможної вітчизняної рибної продукції Держрибагентство разом із Мінекономіки та Міндовкілля запропонували внести низку змін до Порядку використання коштів, передбачених у Державному бюджеті для державної підтримки розвитку тваринництва та переробки сільськогосподарської продукції, що значно спрощують доступ до бюджетних дотацій виробникам у сфері аквакультури.

Від редакції

Порядок використання коштів, передбачених у Державному бюджеті для державної підтримки розвитку тваринництва та переробки сільськогосподарської продукції, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 07.02.2018 № 107, визначає механізм використання коштів, передбачених Мінекономіки в державному бюджеті за програмою «Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників», які спрямовуються для державної підтримки розвитку тваринництва та переробки сільськогосподарської продукції.

Що вже встигли зробити для покращення контролю за якістю рибної продукції?

Г. Ч.: Питання якості продукції взагалі і рибної зокрема для нашої країни дуже болюче і важковирішуване. Проте воно, безумовно, є одним з наших головних пріоритетів, адже стосується, в першу чергу, здоров'я українців. І в цьому напрямі нами зроблено кроки, які мають допомогти у вирішенні декількох застарілих проблем.

Так, через законодавчі перепони для рибпромислових суден ускладнено порядок контролю якості продуктів вилову та їх первинної переробки, що є несприятливим чинником для роботи у міжнародних водах під Державним прапором України. У результаті система державного контролю не дає можливості здійснювати господарську діяльність українським суб'єктам господарювання на належному рівні з урахуванням віддаленості цих промислових районів від України. Відповідно, держава втрачає можливість нарощування обсягів вилову водних біоресурсів. Крім того, невикористаними залишаються водні біоресурси, що були виділені Україні іншими міжнародними організаціями з управління рибальством.

Для вирішення цих проблем Держрибагентством ініційовано удосконалення системи державного контролю за рибною продукцією, де буде враховано практику Європейського Союзу та направлено відповідні звернення з цього питання до Комітету Верховної Ради України з питань екологічної політики та природокористування, Держпродспоживслужби, Міндовкілля та Мінекономіки.

Нами запропоновано внести зміни до Закону України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин» від 18.05.2017 № 2042-VIII, а також розглянути необхідність внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку відбору зразків продукції тваринного, рослинного і біотехнологічного походження для проведення досліджень» від 14.06.2002 № 833 та «Про затвердження Порядку видачі ветеринарних документів» від 21.11.2013 № 857.

Наразі ми готові долучитись у межах компетенції до розроблення цих важливих для України проектів нормативно-правових актів для позитивного врегулювання проблемних питань у сфері державного контролю за рибною продукцією.

Продовжуємо також активну роботу з Держпродспоживслужбою з метою врегулювання проблемних питань щодо забору біологічного матеріалу для проведення лабораторних досліджень зразків риб і рибної продукції.

Зауважу, що ці питання не можуть вирішити вже 4 роки. Тому докладемо всіх необхідних зусиль для прискорення їх вирішення у частині якнайшвидшого запровадження ощадливого забору біологічних матеріалів, особливо маточного поголів'я осетрових, беручи до уваги їх обмежену кількість та великий термін статевого дозрівання і харчової ікри осетрових. Безумовно, у правовому полі та з урахуванням позитивного досвіду інших країн.

Ще однією з наших важливих пропозицій щодо посилення контролю за якістю рибної продукції є внесення змін до законодавства для запровадження маркування харчової ікри осетроподібних риб відповідно до вимог Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES).

На сьогодні питання обов'язкового маркування згідно з CITES продукції харчової ікри осетроподібних риб для внутрішньої торгівлі законодавчо не врегульовано, що створює передумови для її нелегальної торгівлі та браконьєрства.

Варто зазначити, що можливості рибної галузі України цілком дозволяють наситити український ринок вітчизняною продукцією. Проте органи державної влади, місцевого самоврядування, державні, комунальні установи під час здійснення закупівлі рибної продукції надають перевагу не вітчизняним видам риб, а імпортованим. На придбання такої риби йдуть солідні кошти.

Крім того, в існуючих процедурах закупівель вітчизняні виробники товарної риби та рибної продукції не можуть брати участі на рівних умовах, що обмежує конкуренцію та призводить до дискримінації учасників.

Тому Держрибагентство звернулось до Прем'єр-міністра України з проханням надати відповідні доручення компетентним органам щодо вжиття виключних заходів, які надади б вітчизняним виробникам – представникам малого підприємництва рівний та конкурентний доступ до закупівель риби і рибної продукції.

Якими є здобутки галузі у поповненні рибних запасів наших водойм?

Г. Ч.: Штучне відтворення цінних представників іхтіофауни має безумовно велике значення для підтримання сталих запасів рибних популяцій в українських водоймах. Тому і є одним з основних наших пріоритетів.

Повідомлю, що загалом протягом 2020 року у рибогосподарські водні об'єкти України було вселено 49 млн екземплярів цінних видів риб. У режимі спеціальних товарних рибних господарств вселено 29 млн екземплярів молоді риб, що на 9% більше, ніж у 2019 році.

Користувачами водних біоресурсів, громадськими організаціями, а також за рахунок компенсаційних коштів та благодійних внесків випущено 3,8 млн екземплярів молоді цінних видів риб, що на 16% більше, ніж у попередньому році.

Успішно долучилися до цього процесу і профільні державні установи нашого відомства, якими до українських водойм випущено понад 16,1 млн екземплярів водних біоресурсів.

При цьому слід зазначити, що в останні роки недофінансування видатків, передбачених на проведення реконструкції виробничих потужностей та придбання сучасного обладнання для державних рибовідтворювальних комплексів, значно ускладнює виконання технологічних робіт, пов'язаних з утриманням ремонтно-маточного поголів'я, якісним проведенням нересту, отриманням молоді і випуском її у природне середовище.

Додам, що поповнення популяцій водних біоресурсів є стратегічно важливим для рибного господарства. Адже це робота на перспективу для забезпечення продовольчої безпеки країни.

І на завершення – про справи буденні. Розкажіть, будь ласка, як буде організоване цьогорічне промислове рибальство?

Г. Ч.: Саме з цього питання я розпочала свій перший робочий день на посаді голови Держрибагентства, адже протягом останніх п'яти років організація промислового рибальства має неприємну практику суттєвого затримання свого старту.

Що це означає? А це означає, що закостеніла бюрократична система просто не в змозі вчасно запуснути необхідні документи для того, щоб промислові рибалки могли з початком календарного року вийти на воду.

Вирішення цієї проблеми бачу у багаторічному плануванні. Адже щорічне затвердження лімітів, квот добування та режимів рибальства яскраво демонструє свою неспроможність вчасного запуску промислу. Наприклад, промисел в Азовському морі дуже сильно залежить від періоду, коли він здійснюється. Починаючи промисел з 1 січня рибалки мають можливість доосвоїти неосвоені види, відпрацювати промисел, покращити ситуацію з виробництвом і збільшити частку рибного господарства у ВВП країни.

На жаль, ситуація, що склалася в 2020 році, показала, що затягування з початком промислу призводить до серйозних втрат ВВП. У результаті зафіксовано зменшення видобутку по Азовському морю на рекордних 45% проти 2019 року. Така ж ситуація склалася по всіх водних об'єктах України – колосальне падіння видобутку через невчасно розпочатий промисел. Звісно, що до невтішної минулорічної статистики додався і вплив пандемії COVID-19.

Наразі ліміти вже затверджені наказами Міндовкілля, заюстовані Мін'юстом та набули чинності. Квоти та режими рибальства 2021 року ще проходять узгоджувальні процедури. Сподіваюся, що найближчим часом ці акти змінять свій статус з «проекти» на «документи», адже над цим питанням я особисто працюю щоденно.

Дякуємо, пані Ганно, за змістовну бесіду і бажаємо, щоб Ваші плани, націлені на розвиток рибної галузі, були реалізовані і принесли вагомий позитивний зрушення як для економіки рибництва, так і для економіки країни в цілому.

ЦІННІСТЬ ВОДИ ДЛЯ КОЖНОГО З НАС

Саме під таким гаслом цього року відзначається Всесвітній день води, закликаючи приділити основну увагу тому, що ж означає вода для кожного з нас особисто.

Зазвичай 22 березня – у Всесвітній день води в усіх куточках світу проводяться різноманітні заходи, мета яких – підвищення обізнаності людства про проблеми, пов'язані з водою.

Щороку Україна також активно долучається до святкувань. Ініціативи, приурочені до цього дня, – намагання у різний спосіб «достукатися» до розуміння українців, спонукати берегти воду, дбати про навколишнє середовище, бути відповідальними користувачами природних ресурсів. Цікаво, що 22 березня 2019 року Всесвітній день води отримав в Україні свій художній відбиток – на поштовому конверті «Вода. Цінуй. Думай. Бережи», що був виготовлений державним підприємством поштового зв'язку «Укрпошта» на замовлення Державного агентства водних ресурсів України. Цей конверт було погашено спеціальним поштовим штемпелем. Так можливість долучитися до спільної ініціативи Держводагентства та «Укрпошти» щодо бережного ставлення до води отримав кожен громадянин України – чи то філателіст, чи то людина, яка просто користується послугами пошти.

Цьогоріч у рамках відзначення Всесвітнього дня води Держводагентство упродовж трьох тижнів намагалося прищепити українцям звичку свідомого споживання води. Починаючи з 1 березня, щоранку у *Facebook Stories* Державного агентства водних ресурсів України з'являлося нове нагадування про свідоме споживання води у повсякденному житті. Загалом це 21 маленький, але вагомий крок на шляху до досягнення бажаної мети.

Змінити свідомість співгромадян можна тільки спільними діями – переконані фахівці водної сфери. Передусім у фокусі їхньої уваги – діти і молодь, адже вони – майбутнє нашої країни.

Так, 1 березня стартував конкурс дитячих малюнків з промовистою назвою «Цінність води», оголошений Деснянським басейновим управлінням водних ресурсів. У конкурсі мали змогу взяти участь школярі та творчі студії з усієї Чернігівської області. Найталановитіших його учасників нагородять цінними подарунками. Приємні подарунки чекають і на школярів – учасників конкурсу есе, що його ініціювало Дністровське басейнове управління водних ресурсів. Умови конкурсу прості: написати есе на тему, співзвучну із цьогорічним гаслом Всесвітнього дня води. Імена щасливих переможців буде оголошено 22 березня.

Щороку до Всесвітнього дня води серед вихованців середніх шкіл, ліцеїв, гімназій, інтернатів, позашкільних установ, студентів Регіональний офіс водних ресурсів у Тернопільській області проводить конкурс малюнків, фотографії, флешмобів, аби вкотре нагадати: вода – один із найцінніших природних ресурсів. Тож і тема конкурсу цього року – «Визнання цінності води» – цілком відповідає його меті: зрозуміти, як люди цінять воду, яку роль вона відіграє у їхньому житті. Взяти участь у конкурсі проєктів, есе та коміксів на екологічну тематику школярів 7–11 класів запросив і Регіональний офіс водних ресурсів у Сумській області.

Це, звісно, далеко не повний перелік заходів, присвячених Всесвітньому дню води – 2021 в Україні. Тож бережімо воду, долучаймося до святкувань та слідкуймо за цікавинками!

WorldWaterDay

НАЙКРАСИВІШІ ВОДОСПАДИ УКРАЇНИ

ШОЛОХОВСЬКИЙ (ТОКІВСЬКИЙ) каскадний водоспад розташований біля с. Шолохове Нікопольського району Дніпропетровської області на відстані понад 150 км від Дніпра. Це маленьке диво природи приваблює своєю красою. Його офіційна назва – «Водоспад на річці Кам'янка». Водоспадів тут насправді кілька, вони утворюють невеликий каскад, висота якого 6 м, протяжність – близько 30 м. Через відтінок червоних порід, поміж яких він протікає, водоспад має ще одну назву – «Червоні камені». Гідрологічна пам'ятка місцевого значення.

ДЖУРИНСЬКИЙ водоспад розташований біля с. Нирків Заліщицького району Тернопільської області в урочищі Червоне, поруч із мальовничими руїнами Червоноградського замку. Це – найбільший рівнинний водоспад в Україні. Його висота становить 16 м. За легендою, своєю появою водоспад зобов'язаний не природним силам, а людям. У 1620 році турки з татарами, намагаючись заволодіти неприступним замком, оточеним водою, змінили русло річки, в результаті чого вона стала текти повз споруди. Поблизу водоспада можна побачити руїни старого водяного млина.

ЯЛИНСЬКИЙ водоспад — справжня перлина Українських Карпат (Рахівські гори, частина Мармароського масиву). Розташований у межах Рахівського району Закарпатської області, на схід від с. Ділове. Утворився в місці, де води потоку Ялин (права притока р. Білий) майже прямовисно стікають з високого скельного уступу. Особливо мальовничий водоспад тоді, коли він повноводний — навесні під час танення снігів або після злив.

Ялинський водоспад заввишки 26 м і вважається найвищим однокаскадним водоспадом Українських Карпат.

МАЛІЄВЕЦЬКИЙ водоспад розташований у с. Маліївці Дунаєвецького району Хмельницької області. Ще на початку XIX ст. Маліївці вважалися однією з перлин Поділля.

Вапнякова скеля встелена двоюрисним гротом. В середині неї на двох поверхах видобані печери. Піднявшись на вершину скелі, можна побачити трубу, якою подається вода (нині це металева труба, що її встановили за радянських часів, а спочатку водопровід був дерев'яним). Внутрішня частина скелі колись була язичницьким, а пізніше і православним храмом. Ззовні на одній із стін гроту зустрічається дата «1865». Є декілька припущень щодо неї: можливо, вона символізує дату спорудження фонтану або рік народження передостаннього власника села Мечислава Орловського.

ДІВОЧІ СЛЬОЗИ – травертиновий водоспад на околиці с. Ісаків Тлумацького району Івано-Франківської області. Входить до складу регіонального ландшафтного парку «Дністровський каньйон».

Основою водоспаду є мох, який упродовж століть ріс, відмирав і кам'янів, що спричиняло його нашарування. Водоспад дуже мальовничий. Зі скелі біля Дністра нависала величезна травертинова брила, по всій площі якої стікали і падали краплинки води. Назва водоспаду походить від того, що його краплини нагадували сльози.

На жаль, перлини Придністров'я – водоспаду «Дівочі сльози» у його первісному вигляді більше немає: 12 травня 2019 року скеля, з котрої тисячоліттями стікала краплями вода, повністю обвалилася і опинилася в Дністрі.

ПРОБІЙ (інша назва – **ЯРЕМЧАНСЬКИЙ** водоспад) – один із найповноводніших водоспадів Карпат, розташований у межах м. Яремчого Івано-Франківської області. Висота падіння води – 8 м, кут нахилу – майже 45 градусів. Утворився в нижній частині Яремчанського каньйону р. Прут, у місці виходу на поверхню стійких до ерозії гірських порід – ямненських пісковиків. Над водоспадом побудований міст заввишки 20 м.

Нижче водоспаду розлога і глибока улоговина зі спокійнішою течією.

Популярний туристичний об'єкт, пам'ятка природи.

Далі буде

ЗМІСТ

ЮВІЛЯРИ

.....с. 1с. 39
ДЛЯ СІВЕРСЬКО-ДОНЕЦЬКОГО БАСЕЙНОВОГО УПРАВЛІННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ 2021 РІК – ЮВІЛЕЙНИЙ – НАМ ВИПОВНЮЄТЬСЯ 60 РОКІВ!	ЛАБОРАТОРІЯ МОНИТОРИНГУ ВОД СХІДНОГО РЕГІОНУ
.....с. 4	<i>С. Натрус</i>с. 44
СІВЕРСЬКИЙ ДОНЕЦЬ – ЖИТТЄДАЙНА АРТЕРІЯ ДОНБАСУ	СПІВПРАЦЯ З СІВЕРСЬКО-ДОНЕЦЬКИМ БУВР – КОНСОЛІДАЦІЯ ЗУСИЛЬ ЗАРАДИ СПІЛЬНОЇ МЕТИ
.....с. 8с. 48
МАЛОВОДДЯ ЯК «НОРМА»: ЯК ЗБЕРЕГТИ Й ОПТИМАЛЬНО РОЗПОДІЛИТИ ДЕФЦИТНИЙ РЕСУРС	СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ГІДРОТЕХНІЧНОЇ МЕЛІОРАЦІЇ ЗЕМЕЛЬ У РЕГІОНІ
.....с. 14с. 51
ПЛАН УПРАВЛІННЯ РІЧКОВИМ БАСЕЙНОМ ДОНУ: ЕТАПИ РОЗРОБЛЕННЯ	ФОРМУВАННЯ ЕКОСВІДОМОСТІ: МИСЛИМО ГЛОБАЛЬНО – ДІЄМО ЛОКАЛЬНО
<i>А. Ющук</i>с. 24с. 59
ПІДТРИМКА КООРДИНАТОРА ПРОЕКТІВ ОБСЄ В УКРАЇНІ З УПРАВЛІННЯ ВОДНИМИ РЕСУРСАМИ СХІДНОГО РЕГІОНУ	60 РОКІВ – У ВІДМІННІЙ ФОРМІ!
<i>О. Лихач</i>с. 28	ІНФОРМАЦІЯ
БАСЕЙНОВА РАДА СІВЕРСЬКОГО ДІНЦЯ ТА НИЖНЬОГО ДОНУ: СУЧАСНА ПЛАТФОРМА ДЛЯ КОНСТРУКТИВНОГО ДІАЛОГУ ЗАДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ ДОБРОГО СТАНУ ВОДс. 64
.....с. 33	ГАННА ЧУКЛІНА: «УКРАЇНА МАЄ ДОСТАТНІЙ ПОТЕНЦІАЛ, АБИ УВІЙТИ ДО СПИСКУ ЛІДЕРІВ СВІТОВОГО РИБНОГО РИНКУ»
ДЕРЖАВНИЙ МОНИТОРИНГ ПОВЕРХНЕВИХ ВОД ЗА ЄВРОПЕЙСЬКИМИ ВИМОГАМИ В СУББАСЕЙНІ РІЧКИ СІВЕРСЬКИЙ ДОНЕЦЬс. 69
	ЦІННІСТЬ ВОДИ ДЛЯ КОЖНОГО З НАС
	ЦІКАВО ЗНАТИ
с. 70
	НАЙКРАСИВІШІ ВОДОСПАДИ УКРАЇНИ

У спецвипуску використано фотоматеріали Сергія Лиманського, Сергія Ковальова, Петра Чередніченка, Віктора Вишневецького, Леоніда Щибри, Людмили Новікової з архіву Сіверсько-Донецького БУВР, а також світлини з відкритих джерел у мережі «Інтернет»

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Т. Капуста
Шеф-редактор

Л. Сидорова
Заступник шеф-редактора

С. Куруленко
Завідувач кафедри екологічного менеджменту, аудиту та сертифікації ЦПКВГ, к. екол. н.

І. Андрієнко
Начальник БУВР нижнього Дніпра

В. Гребінь
Професор Київського національного ун-ту ім. Т. Г. Шевченка, д. геогр. н.

Ю. Димінський
Начальник РОВР у Хмельницькій обл.

С. Литвин
Начальник УГКМК

Р. Михайлюк
Начальник Дністровського БУВР

І. Овчаренко
Експерт з екологічної економіки

С. Трофанчук
Начальник Сіверсько-Донецького БУВР

С. Шевченко
Начальник УПКК

Редакція зберігає за собою право скорочувати та редагувати матеріали, прийняті до публікації. Редакція може публікувати полемічні статті, не поділяючи думку автора. За достовірність фактів, цитат, власних імен, географічних назв та інших відомостей несуть відповідальність автори публікацій.

РЕДАКЦІЯ ЖУРНАЛУ

Відповідальний редактор – Ю. Печенюк
Комп'ютерний дизайн та верстка – Т. Щербакової
Комп'ютерний набір – Л. Баканової
Редактор, коректор – Т. Верносноло

Державне агентство
водних ресурсів України

Сіверсько-Донецьке БУВР

Державне агентство
водних ресурсів України
**СІВЕРСЬКО-ДОНЕЦЬКЕ
БАСЕЙНОВЕ УПРАВЛІННЯ
ВОДНИХ РЕСУРСІВ**

84122 Донецька область, м. Слов'янськ, вул. Торська, 35
(06262) 2-78-94, www.sdbuvr.gov.ua, sd@sdbuvr.gov.ua

